

Forvaltingsplan for rovvilt i Region 1

Sogn & Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder
Oversending til Mdir 19.09.2013

Rovviltnemnda Region 1

Rovviltnemnda Region 1

Postadresse:
Postboks 0059
4001 STAVANGER
Tlf. 51568914

Kontoradresse:
Statens Hus
Lagårdsveien 78
4010 STAVANGER

<i>Forfatter(e):</i> Anders Braa	<i>Rapportnr.:</i> x
<i>Prosjektansvarlig(e):</i> Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernavdelingen	<i>Dato:</i>
	<i>Faggruppe:</i> rovvilt
<i>Emneord:</i> rovvilt, rovviltforvaltning, felling, jakt, store rovdyr	<i>Geografisk område:</i> Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder
	<i>Antall sider:</i> 45
<i>Finansieringskilde:</i> 1427.21	<i>ISSN-nummer:</i> x
	<i>Arkivnummer:</i>
<i>Sammendrag:</i>	

TITTEL:

Forvaltingsplan for rovvilt i Region 1

INNHALD

1. FORORD	4
2. SAMANDRAG	5
DEL I BAKGRUNN	6
3. NASJONAL ROVVILTPOLITIKK	6
3.1 Overordna føringar	6
3.1.1 Internasjonale konvensjonar	6
3.1.2 Naturmangfaldlova og viltlova.....	7
3.1.3 St.meld.nr.15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur.....	7
3.1.4 Rovviltforliket frå 2011.....	7
3.2 Forskrift om forvaltning av rovvilt	8
4. BESTANDSTATUS OG BIOLOGI	11
4.1 Bjørn	12
4.2 Jerv	12
4.3 Ulv	13
4.4 Gaupe	14
4.5 Kongeørn.....	16
5. INTERESSEKONFLIKTAR I REGION 1	18
5.1 Beitenæringa i regionen	18
5.2 Tap av bufe til freda rovdyr	20
5.3 Tilhøvet til dyrevern og dyrevernlova	24
5.4 Biologisk mangfald og friluftsliv.....	25
6. VERKEMIDDEL	26
6.1 Juridiske verkemiddel	26
6.2 Førebyggjande og konfliktdempande tiltak mot rovviltskade	26
6.3 Andre tilskotsordningar	27
6.4 Erstatning for rovviltskade	27
6.5 Ulike former for felling	28
6.5.1 Akutt behov for felling.....	28
6.5.2 Anna skademotivert felling.....	28
6.5.3 Kvotejakt på gaupe.....	29
6.6 Interkommunale fellingslag	30
6.7 Informasjon og kommunikasjon	
7. GRUNNLAG FOR AVGJERD	31
7.1 Forvaltningsplan for regionen.....	31
7.2 Nasjonalt overvakingsprogram for rovvilt	31
7.3 Rovbase	32
7.4 Skadepotensiale	33
DEL II PRIORITERINGAR I REGION 1	34
8. ROVVILTARTANE	34

8.1. Gaupe.....	34
8.2 Jerv	34
8.3 Ulv	35
8.4 Bjørn	35
8.5 Kongeørn.....	35
9. DIFFERENSIERT FORVALTING	36
10. FØREBYGGANDE OG KONFLIKTDEMPANDE TILTAK	36
10.1 Landbrukspolitiske verkemiddel.....	37
10.2 Aktuelle FKT-tiltak.....	38
11. FELLING	40
11.1 Skadefelling og skadefellingslag	41
11.1.1 Kongeørn.....	41
11.1.2 Gaupe, jerv, ulv og bjørn.....	41
11.1.3 Bruk av skadefellingslag	
11.2 Lisensfelling	42
11.3 Kvotefri jakt på gaupe	43
12. INFORMASJON, MEDVERKING OG KOMMUNIKASJON	43
12.1 Forvaltningsplan.....	44
12.2 Rovviltnemnda	44
12.3 Fylkesmannen	44
12.4 Andre aktører	45
12.5 Media	45

1. FORORD

Alle 8 rovviltregionar i landet er pålagde å utarbeide forvaltingsplanar for rovviltforvaltinga i sin region. Stortingsmelding nr. 15 (2003-2004) har føresett at rovviltforvaltinga skal utøvast i dialog med berørte partar. Viktigaste arena for denne dialogen er prosessen knytt til utforming av forvaltingsplanen. Innhaldet i forvaltingsplanen legg grunnlag for vurderingar og viktige premissar for alle vedtak om rovviltforvalting i regionen. Planen er sentral for rovviltnemnda sitt arbeid, legg føringar for vedtak i forvaltingsorgana og er viktig kjelde til informasjon for berørte partar.

Planen er dels ein kortfatta oppsummering av rammer for rovviltforvaltinga og kunnskap om rovviltartane, dels ei synleggjering av utfordringane i region 1 og korleis ein vil møta dei i perioden.

Denne planen gjeld Region 1, - fylka Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder. Rovviltnemnda har eit overordna regionalt ansvar for forvaltinga av rovvilt i regionen, og har og ansvar for utarbeiding av denne planen. Medlemmane i rovviltnemnda er oppnemnde av Miljøverndepartementet etter forslag frå fylkeskommunane. I Region 1 er det to representantar frå Sogn og Fjordane og ein representant frå kvar av dei andre fylka.

Planen omfattar rovviltartane jerv, gaupe, bjørn, ulv og kongeørn.

Fylkesmannen i Rogaland har som sekretariat stått for utarbeiding av forslag til forvaltingsplan. Forvaltingsplan for Region 1 blei første gong vedteke 31.05.2006. Denne planen er ei revidert utgåve. Forslag til revidert plan blei sendt på høyring 3.04.2013. Miljødirektoratet har hatt planen til gjennomsyn for fagleg kvalitetssikring.

Rovviltnemnda i Region 1 vedtok planen på møte .... Planen skal reviderast minst ein gong i kvar valperiode for nemnda.

Noralv Distad
leiar Rovviltnemnda Region 1

Anders Braa
sekretariatet

2. SAMANDRAG

Stortinget godkjende i mai 2004 regjeringa sitt framlegg til ny rovviltpolitikk, St. meld. Nr. 14 (2003-2004) "Rovvilt i norsk natur", med ein del endringar jf Innst.S.nr.174 (2003-2004) frå Energi- og miljøkomiteen i Stortinget. Miljøverndepartementet har følgd opp den nye politikken gjennom ei ny "Forskrift om forvaltning av rovvilt", som tok til å gjelda frå 1. april 2005. Rovviltforliket i Stortinget hausten 2011 har lagt ytterligere føringar for forvaltninga av rovviltet.

Forvaltingsplanen gjev ei kortfatta gjennomgong av rovviltpolitikken, forvaltninga og dei aktuelle rovviltartane i **del I**, med vekt på interne tilhøve i Region 1. Organiseringa av rovviltorgana er viktige føresetnader for gjennomføringa av rovviltpolitikken. Særleg viktig er dei 8 rovviltregionane i landet som skal styrast av kvar si rovviltnemnd. Regionane har mynde på fleire område, og vil i stor grad vere sjølvstyrte einingar i rovviltforvaltninga. Ansvar for dei nasjonale måla for rovviltbestandar er mellom anna fordelt i form av krav til bestemte tal på årlege ynglingar i kvar region. Region 1 skal ikkje ha ynglande bestandar av dei store rovpattedyra, men har mellom anna ansvar for bestanden av kongeørn i regionen.

Kongeørn er den einaste av desse artane som har fast tilhald over heile regionen. Jerv har dei siste åra vore fast innslag i fjellområda i Indre Sogn, men dei seinare åra har han og vore lenger sør på Hardangervidda og Langfjella. Gaupe førekjem fåtaleg over det meste av regionen. Streifdyr av ulv og bjørn er dokumentert med ujamne mellomrom både sør og nord i regionen. Førekomst av bjørn og ulv vil truleg auke med aukande bestand.

Del II handlar om mål og strategiar for rovviltforvaltninga i regionen. Utan ansvar for nasjonale mål for rovpattedyr, vil det ikkje bli sett same krav til geografisk differensiert forvaltning her som i regionar med slikt ansvar. Når det gjeld skademotivert felling og prioritering av skadeførebyggande tiltak vil det likevel vere slik at dei områda med størst skadeproblem blir høgast prioriterte.

Det er opna for lisensfelling på jerv i regionen, og det kan bli aktuelt å gje høve til slik felling på ulv og bjørn. Det er og aktuelt å vidareføre ordninga med kvotefri gaupejakt. Rovviltnemnda skal likevel gjere vedtak om felling kvart år ut frå dei kriteriar som skal vektleggast etter rovviltforskrifta.

I region 1 skal beitedyr ha prioritet framfor rovviltet. Samanlikna med andre regionar blir felling viktigare som førebyggande tiltak enn tiltak som rettar seg mot saueneringa. Klårgjering av tapsårsakar, utsett beiteslepp og tidlegare sanking er dei mest aktuelle einskildtiltaka retta mot bufe. Planen legg og vekt på samarbeid med landbruket og Mattilsynet for å redusere skade på og tap av beitedyr.

Informasjon og kommunikasjon er viktig. Forvaltingsplanen skal gje kunnskap om rovviltforvaltning og legge grunnlag for ei rimeleg forventta forvaltning i åra som kjem. God kontakt mellom dei ulike aktørane med oppgåver eller interesser innafor rovvilt er og høgt prioritert. Vidare blir det lagt vekt på

formidling av kunnskap om rovviltspørsmål gjennom møteverksemd og kommunikasjon i media.

DEL I BAKGRUNN

3. NASJONAL ROVVILTPOLITIKK

3.1 Overordna føringar

3.1.1 Internasjonale konvensjonar

Bern-konvensjonen om vern av ville europeiske plantar og dyr og deira leveområde blei ratifisert av Noreg i 1986. Denne konvensjonen gjev medlemslanda ei sjølvstendig plikt til å ta vare på alle, og særleg trua, artar og bestandar i eige land. I dei høve bestandane er utbreidd i fleire statar har dei ulike statane eit felles ansvar. Konvensjonen seier ikkje korleis ein kan fordele dette ansvaret mellom land, men det er ikkje høve til å overføre heile ansvaret for ein art til eitt anna land.

Bern-konvensjonen gjev likevel høve til unnatak frå det generelle forbodet mot uttak av artar på liste II og III (omfattar alle 5 rovviltartane) av omsyn til visse interesser. For å kunne gjere det er det 2 generelle og minst eitt spesielt vilkår som alle må oppyllast. Dei generelle vilkåra er at det ikkje finst andre tilfredsstillande løysingar, og at unnataket ikkje er til skade for overlevinga for bestanden. Det mest aktuelle spesielle vilkåret er at unnataket skal hindra alvorleg skade på bufe og tamrein.

Habitatdirektivet er EU sitt sentrale lovverk for forvaltning av det biologiske mangfaldet. Noreg er ikkje bunde opp av direktivet gjennom EØS-avtalen, men dette gjev klare føringar for våre næraste naboland, Sverige og Finland. Det ville truleg ikkje vere mogleg å oppretthalde levedyktige bestandar av nokon av dei 4 rovpattedyra i Noreg med dagens politikk utan nabolanda, spesielt Sverige. Delbestandane der bidrar til innvandring til - og utveksling mellom delbestandar i Noreg, og kompenserar for eit høgt uttak i Noreg. Forvaltninga i nabolanda er difor ein viktig premissleverandør for norsk rovviltforvaltning. Tabell 1 syner bestandstorleiken for rovviltartane i Sverige.

Art	Bestandstorleik	År
Ulv	25 ynglingar	2011
Gaupe	1500 individ	2011
Bjørn	3200 individ	2010
Jerv	730 individ	2011
Kongeørn	235 vellykka hekkingar	2011

Tabell 1: Tal på rovvilt i Sverige (jf www.naturvardsverket.se, 14.09.2012).

Habitatdirektivet har mykje til felles med Bern-konvensjonen. Det er likevel viktige skilnader. Til dømes er Habitatdirektivet konkret på at artar skal takast vare på innafor dei naturlege habitatata. Det er difor ikkje høve til å redusera utbreiinga til ein art. Dessutan er det høve til sanksjoner mot medlemsland som ikkje gjennomfører direktivet sine bestemmelsar ved at EU-kommisjonen kan trekke landet for EF-domstolen.

I tillegg er det ein rekke andre konvensjonar og internasjonale eller bilaterale avtalar som er med på å sette ramme for norsk rovviltpolitikk. Desse gjeld både omsyn til det biologiske mangfaldet og omsyn til urfolk, landskap, beitedyr, osb.

3.1.2 Naturmangfaldlova og viltlova

Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.2009 nr 100 (naturmangfaldlova) gjev heimelsgrunnlaget for norsk rovviltforvaltning. Lov om jakt og fangst av vilt av 29.05.1981 nr 38 (viltlova) gjev heimel til jaktopning på dei ulike artane med bakgrunn i premisser gitt i naturmangfaldlova (jf NML §16). Utøving av jakt, felling og fangst blir regulert av forskrift av 22.03.2002 (Miljødirektoratet), sist endra 16.05.2012.

Naturmangfaldlova gjev heimel for ulike former for felling utanom ordinær jakt, til dømes skademotivert felling, jf §§ 17 og 18. I tillegg er kapittel II, *Alminnelige bestemmelser om berekraftig bruk* viktig premissleverandør for alle vedtak som vedkjem naturmangfaldet.

3.1.3 St.meld.nr.15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur

I 2001 bad Stortinget regjeringa leggje fram ei ny melding for Stortinget om rovviltforvaltning innan utgangen av 2003. Bakgrunnen var mellom anna eit behov for å evaluere dei ulike tiltaka i høve til skadeførebyggjande og konfliktdempande tiltak som var sett i verk etter den siste stortingsmeldinga. I mandatet frå Stortinget låg det at meldinga skulle byggje på internasjonale miljøkonvensjonar og hovudlinane i rovdyrpolitikken.

I arbeidet med meldinga har det vore eit tett samarbeid med fagmiljø og organisasjonar. Mellom anna er det utarbeidd over 30 forskningsrapportar og faglege utgreiingar, og det blei etablert ei rådgjevingsgruppe knytt til FoU-prosjektet "Rovvilt og Samfunn (RoSa)". Meldinga blei lagt fram for Stortinget i desember 2003. Energi- og miljøkomiteen i Stortinget si handsaming av meldinga blei lagt fram i mai 2004 med ein del viktige endringar, jf *Innst. S.nr. 174(2003-2004)*.

I tillegg til dei 4 store rovpattedyra er kongeørn tatt inn i den nye meldinga.

St.meld.nr.15 er meir konkret i høve til tidlegare policydokument. Mål for rovviltbestandar er tal- og stadfesta, og den er tydeleg på at ein skal berre nytte kvalitetssikra tal frå Nasjonalt overvåkingsprogram og dokumentasjon frå Statens Naturoppsyn (SNO) som grunnlag for avgjerd av dei aktuelle forvaltingsorgana. Samstundes blir det streka under behov for å aktivt trekkje inn lokal medverking i arbeidet med å skaffe overvåkingsdata.

I tillegg til omorganisering av ansvar og mynde for dei ulike forvaltingsoppgåvene, har meldinga lagt vekt på auka regional deltaking i beslutningsprosessar og praktisk forvaltning. Mellom anna er det opna opp for å gje høve til lisensjakt på alle rovpattedyra.

Meldinga har lagt stor vekt på differensiert forvaltning. Det er ikkje lagt opp til å ekskludera område for sauebeite, men økonomiske stimuli, prioritering av førebyggjande tiltak og prioritering av område for rovvilt skal i større grad enn tidlegare skilje mellom bufe og rovvilt, og gjennom det redusera konflikten.

Kunnskap om rovvilt og utvikling av førebyggjande og konfliktdempande tiltak skal framleis ha høg prioritet.

3.1.4 Rovviltforliket frå 2011

Stortinget vedtok einstemmig eit rovviltforlik 17. juni 2011. Hoveddramma for norsk rovviltforvaltning ligg fast, men forliket inneber og ein del endringar i høve til eksisterande reglar og praksis. Dei viktigaste endringane for region 1 er:

- *Det er et felles mål at tapstallene for beitenæringen må ned. Soneinndelingen må forvaltes tydelig. I prioriterte beiteområder skal uttak av dyr som gjør skade på beitedyr gjøres raskt, og i slike områder skal miljøforvaltningen i større grad enn i dag bidra til å effektivisere slikt uttak, uavhengig av om bestandsmålet er nådd. I*

Formatert: Skriftfarge: Rød

prioriterte rovviltområder skal saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling, med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein (Rovviltforliket pkt. 2.2.19).

- Bestandsmålet for bjørn er redusert fra 15 til 13 årlege ynglinger.
- Bestandsmål for ulv blir bestemt etter Sverige har utarbeidd sin rovdjursutredning 1. juli 2012, etter felles avtale om ulvebestand med Sverige. Fram til ut 2013 gjeld dagens mål. Den norske ulvesona skal evaluerast innan 2012.
- Kongeørn skal etablerast som del av overvåkingsprogrammet på linje med rovpattedyra.
- [Direktoratet for naturforvaltning](#) [Miljødirektoratet](#) skal ta omsyn til restkvote frå lisensfelling ved prioritering av vedtak om ekstraordinær skadefelling. Dette skal drøftast med rovviltneemndene før vedtak.
- Nemndene sitt syn skal tilleggast betydeleg vekt og i dei høve der regionalt bestandsmål ikkje er nådd og der [Miljødirektoratet](#) er mynden.
- Regional forvaltning og regionale bestandsmål for rovvilt skal evaluerast innan 5 år.
- Kompetansehevande tiltak skal styrkast i alle ledd.
- Erstatningsordningane for tamrein og bufe skal evaluerast.
- Vedtak om felling skal gjerast så raskt som råd.
- Hannbjørnar skal i større grad kunne fellast i prioriterte beiteområde.
- Lisensfellingsperioden for bjørn er og utvida til frå 21. august.
- Lisensfelling skal frameis vere hovudgrep for uttak av jerv, - ikkje hiuttak.

Fleire av punkta krev endringar i gjeldande regelverk. [Ein del er gjennomført, men så langt er det ikkje fastsett reduserte mål for bjørn, og kva region som skal ha reduserte mål.](#)

3.2 Forskrift om forvaltning av rovvilt

Viktige delar av innhaldet i stortingsmeldinga og Innst.S.nr.174 blei operasjonalisert gjennom ny Forskrift om forvaltning av rovvilt (MD, 18.04.05). Forskrifta er heimla i villtlova, og tok til å gjelda 1. april 2005.

§1 i forskrifta er slik:

”Formålet med denne forskrift er å sikre en bærekraftig forvaltning av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Innenfor en slik ramme skal forvaltninga også ivareta hensyn til næringsutøvelse og andre næringsinteresser. Forvaltninga skal være differensiert slik at hensynet til de ulike interesser vektlegges forskjellig i ulike områder og for de ulike rovviltarter.”

Art	Tal årlege ynglinger	Tal årleg hekkande par
Gaupe	65	
Jerv	39	
Bjørn	~~15~~ *13	
Ulv	3	
Kongeørn		850-1200

Tabell 2: Nasjonale mål for rovviltartane etter handsaming av St.meld.nr.15(2003-2004). * Målet for bjørn blir redusert til 13.

Stortinget har fastsett nasjonale mål for dei 5 aktuelle artane, jf tabell 2. Desse bestandsmåla skal i hovudsak sikrast gjennom arbeidet i dei 8 rovviltregionane. Kvar region har konkrete nasjonale mål for kvar av dei 4 pattedyrartane, eller dei er utan ansvar for slike mål for ein eller fleire artar. Ansvarsfordelinga på dei ulike regionane går fram under.

Den geografiske differensierte forvaltninga blir no i hovudsak ivaretatt gjennom regionane, både mellom regionar og innafor regionar. Eit unntak er for ulv: Stortinget har vedteke eit forvaltningsområde for ulv som omfattar heile Oslo og Østfold, og delar av Akershus og Hedmark (Figur 1). Innafor dette området skal det akseptierast yngling av ulv. Alle tidlegare oppretta kjerneområde og forvaltningsområde for ulv, jerv og bjørn er oppheva.

Figur 1: Kart over forvaltningsområde for ulv. (Kjelde: DN)

Stortinget har lagt til grunn ei omfattande omstrukturering av rovviltforvaltninga. Sentralt i dette er oppdeling av landet i 8 regionar leia av kvar si rovviltnemnd. Rovviltnemndene har eit sjølvstendig ansvar for gjennomføring av nasjonal politikk for forvaltning av gaupe, jerv, ulv og bjørn innafor sin region.

Region	Fylke	Sekretariat	Bjørn	Jerv	Gaupe	Ulv
1	Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder	FM Rogaland	0	0	0	0
2	Telemark, Aust-Agder, Vestfold, Buskerud	FM Buskerud	0	0	12	0
3	Oppland	FM Oppland	0	4	5	0
4	Akershus, Østfold, Oslo	FM Oslo/ Akershus	0	0	6	3*
5	Hedmark	FM Hedmark	3	5	10	3*
6	Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal	FM Nord-Trøndelag	43	10	12	0
7	Nordland	FM Nordland	21	10	10	0
8	Troms, Finnmark	FM Troms	6	10	10	0

Tabell 3: Oversyn over rovviltregionane i Noreg, og ansvar for dei ulike rovviltartane i form av årlege ynglingar. *Region 4 og 5 har eit felles ansvar for 3 årlege ynglingar av ulv innafor forvaltingssona.

Rovviltnemndene er samansett av politikarar frå fylkestinga, og frå Sametinget i dei regionar med viktige samiske interesser. Klima-og miljøvern-departementet peikar ut medlemmar etter forslag frå fylkesting og Sametinget. Alle medlemmar frå fylkeskommunane skal ha fast plass i fylkesutvala. I kvar nemnd er det 5 medlemmar og tilsvarande 5 vara-representantar, og kvar nemnd vel sjølv leiar. Til kvar rovviltnemnd er det knytt eit fylkesmannsembete som har sekretariatsansvar. I region 1 er det 2 representantar frå Sogn og Fjordane og 1 frå kvar av dei andre fylka. Fylkesmannen i Rogaland har sekretariatet.

I perioden 2011 – 2015 er rovviltnemnda Region 1 sett saman slik:

Fylke	Medlem i rovviltnemnda	vararepresentant
Sogn & Fjordane	Noralv Distad, leiar	Jenny Følling
	Marit Barsnes Krogsæter	Nils P. Støyva
Hordaland	Sveinung Valle	Benthe Bondhus
Rogaland	~~Sveinung Stensland~~ Arne Bergsvåg	Inghild Vanglo
Vest-Agder	Oddny Omdal, nestleiar	Benjamin Grønvold

Rovviltnemndene sine arbeidsoppgåver er i hovudsak desse:

- Fatte vedtak om ulike typar felling av rovvilt: Fastsetting av kvote for betinga skadefelling, kvote for lisensfelling og kvote for gaupejakt. Rovviltnemnda kan sette vilkår for vedtaka, og det vil ofte vere naudsynt å fatte andre vedtak i tillegg, til dømes avgrensing av fellingsområde. Rovviltnemnda sin mynde til å treffe slike vedtak føresett at talet på årlege ynglingar ligg over målet for regionen. Forskrifta sett grense for kva tidsrom i året som kan nyttast til ulike former for felling eller jakt for dei ulike artane.
- Gje føringar og prioriteringar i høve til bruk av tilskot til førebyggjande og konfliktdempjande tiltak mot rovviltskade.
- Ansvar for utarbeiding av forvaltningsplan for regionen (denne planen) i nær kontakt med kommunar og organisasjonar. Planen skal vere eit viktig fundament for dei vedtak som blir fatta og prioriteringar som blir gjort, både av rovviltnemnd og andre viltorgan.

~~Miljøvern~~departementet (~~MD~~) Klima-og miljøverndepartementet (KLD) er ansvarleg for utforming av politikken og regelverket for rovviltforvaltinga i samsvar med Stortinget sine føringar. ~~MD-KLD~~ er og klageinstansen for vedtak i rovviltnemndene og i ~~DN~~ Miljødirektoratet.

Miljødirektoratet (~~DN~~) ~~DN~~ skal mellom anna rettleie sekretariata og rovviltnemndene i si verksemd, t.d. om samarbeid over regiongrensar. Dessutan har ~~DN~~ direktoratet mandat til sjølv å gjere vedtak om dei ulike formane for jakt eller felling på eige tiltak eller etter søknad. Dette kan spesielt vere aktuelt i dei høve rovviltnemnda ikkje har mynde til å treffe slike vedtak, t.d. når bestandsmålet ikkje er nådd, eller skadefelling utanom fastsett periode. ~~DN~~ Miljødirektoratet har og ansvar for drift av Rovbase, overvakning av rovvilt og andre nasjonale oppgåver. ~~DN~~ Direktoratet er klageinstans for vedtak av fylkesmennene.

Fylkesmennene har hovudansvar for forvalting av kongeørn. Dei har mellom anna heimel til å gje løyve til felling på bestemte individ som forårsakar vesentleg skade.

Det er fylkesmannen si oppgåve å ta stilling til bruken av dei betinga skadefellingsløyva etter eige tiltak eller etter søknad. I særlege høve kan og fylkesmannen delegere mynde

til kommunar. Fylkesmannen har og ansvar for å administrera lisensfelling og kvotejakt. Fylkesmannen handsamar søknad om tilskot til førebyggjande eller konfliktdempande tiltak innafør dei rammer som er sett av rovviltnemnda.

I samsvar med stortingsmeldinga stadfester forskrifta den viktige rolla som er lagt til Nasjonalt overvakingsprogram for rovvilt. Det er berre bestandsdata for rovvilt frå overvakingsprogrammet som skal leggest til grunn for forvaltinga, mellom anna status for årlege ynglingar. Ansvarleg for overvakingsprogrammet er [Norsk institutt for naturforskning \(NINA\)](#), ved [Rovdata](#). Metodikk og resultat skal vere offentleg tilgjengeleg på www.rovdata.no. Forskrifta er og spesifikk på korleis ein skal handsame omgrepet "årlege ynglingar". For ulv og bjørn er det dei siste dokumenterte data frå siste års ynglingar, for gaupe og jerv skal ein gå ut frå eit gjennomsnitt av årlege ynglingar dei 3 siste åra. Ved sida av overvaking driv og NINA med forskning på rovviltartane.

[Statens Naturoppsyn \(SNO\)](#) har viktige oppgåver for både forskning og forvalting. SNO står for det meste av datainnsamlinga for det nasjonale overvakingsprogrammet gjennom registreringsoppgåver og skadedokumentasjon på bufe. Registreringane blir lagt inn i Rovbasen og gitt verdi for dokumentasjonsgrad. I dei høve staten tar på seg ansvar for felling av skadegjerande individ, eller vil tilby hjelp til felling av skadedyr, er SNO det utøvande organet. Frivillige organisasjonar eller lokalbefolkning kan og få oppgåver knytt til SNO sin verksemd.

4. BESTANDSTATUS OG BIOLOGI

Forvalting av rovvilt byr på heilt spesielle utfordringar. Konflikten med beiteinteressar har, i alle høve for dei 4 rovpattedyrartane, ført til at bestandane er svært fåtalige. Truleg har det ikkje vore mogleg å oppretthalde nasjonale bestandar av nokon av desse 4 artane utan innvandring frå nabolanda, med dagens praksis for felling.

Sjølv om norsk forvalting av rovvilt etter forskrifta skal vere berekraftig og ikkje skal true overlevinga av bestandane, er dei fastsette bestandsmåla i seg sjølv neppe store nok til å sikre overleving på lang sikt. Høvet til å oppretthalde norske bestandar er difor avhengig av forvaltinga av felles bestandar i våre naboland, i første rekke Sverige. Ein tommelfingerregel for minimum bestandstorleik for langsiktig overleving er 500 reproduserande individ (kjønsmodne hodyr) for å unngå tap av genetisk variasjon og evolusjonært potensiale (sjå t.d. NINA fagrapport 62, 2003).

I forvaltinga av små rovviltbestandar i Noreg har ein difor vore mest opptatt av å berekne minimum bestandstorleik som skal til for å sikre såkalla demografisk overleving. Internasjonale krav er at det skal vere mindre enn 10% sannsynleg at ein bestand skal døy ut i løpet av 100 år (IUCN). Demografisk overleving er basert på analyse av overlevingspotensialet ut frå kunnskap om biologi og kor utsett den aktuelle arten er for variasjonar i miljøet.

Samanlikna med andre viltartar nyttar rovviltartane store leveområde. Områdebruken varierar med habitatkvalitet og tilgong på byttedyr, og felles for alle rovpattedyra er at hannane nyttar større område enn hoene. Bruk av radiotelemetri, satelittmerking og DNA-analysar har gitt gode tal for områdebruken.

Art	Hannar (km ²)	Hoer (km ²)
Bjørn	800-1000	120-280
Gaupe	600-1500	300-800
Jerv	500-700	100-600
Ulv	400-1880	
Kongeørn	100-200	

Tabell 4: Storleik på individuelle leveområde for rovvilt i Skandinavia. Tala angir spennvidde på gjennomsnittsverdiar frå ulike studieområde (NINA, Temahefte 22).

4.1 Bjørn

Bjørn i Noreg er randførekomstar av større bestandar på austsida av grensene. Mest stabil har førekomsten vore i Pasvik, Finnmark. Førekomstane i Noreg har stort sett vore unge hannbjørnar som kan legge ut på lange vandringer. Det er likevel årvisse yngling i grenseområda. Ut frå organisert innsamling av møkk- og hårprøvar frå bjørn i Sør-Noreg i 2012 blei det identifisert 137 ulike bjørnar ved hjelp av DNA-analyse i landet. 51 av desse var binner. Dette tilsvarar eit estimert tal ynglingar på 5,7 same år (Rovdata, 29.05.2013).

Binna får typisk 2 ungar som følgjer mora fram til dei er 1,5 – 2,5 år. Mellom kvart oppvaks kull går det i gjennomsnitt 2,5 år. Av dei store rovpattedyra, er det berre bjørn som legg seg i hi om vinteren. Når han går ut av hiet i april er det han får tak i, til dømes maur. Bjørnen har variert matseddel med både plantar og animalsk kosthald. Spørteikn av bjørn kan vere svært tydeleg: Store knuseskadar på kadaver, dramatisk utgrave maurtuar, knekte greinar og store fotspor. På norsk raudliste har brunbjørn status som "sterkt trua" (EN) (Artsdatabanken 2010).

Region 1

Bjørnebesøka i Region 1 har fram til no vore sjeldne. I Vest-Agder blei det i 2008 fastslått tap av minst 2 sau og 4 lam til bjørn, og i 2011 blei det påvist tap til bjørn i Åseral. I 2006 kom det ein bjørn inn i Indre Sogn og gjorde skade i sauebesetningar der. 15 kadaver av vakse sauer blei knytt til bjørn som dokumentert/antatt dødsårsak. Til saman blei det erstatta tap av 125 sau/lam til bjørn det året. Førekomst blei og dokumentert i 2007, og i 2008, då ein hannbjørn blei felt i Sogndal 15. juni. I 2010 (Lærdal) og 2011 (Luster) er det gjennom DNA påvist 2 ulike individar av bjørn.

4.2 Jerv

Jerven er i hovudsak ein art som er knytt til høgfjellsområda. Jerven er ikkje ein spesielt god jeger, og må ofte greie seg på smågnagarar og kadaver, sjølv om rein er hoveddiett. Når jerven tar sau, eller aller helst lam er det ofte med kraftige nakkebitt og knusing av beinvev. Byttet blir ofte partert og lagra i ur eller myrhol.

Tispa får første gong ungar som 3-4 åring, og etter det blir det produsert nye kull om lag annakvart år. Gjennomsnittleg kullstorleik er om lag 2 ungar som oftast blir fødte i hi under snøskavlar på våren. Det er likevel stor variasjon mellom tisper sin evne til rekruttering. I tillegg er det stor skilnad mellom dei ulike åra i kor god rekrutteringa er. Ulik tilgang på næring er truleg viktigaste forklaring på det siste.

Utbreiing i Noreg er i 3 delområde med lite utveksling og tydelege genetiske skilnader: Frå Nord-Trøndelag og nordover til Troms, Troms og Finnmark og i Sør-Noreg vest for Østerdalen. Dei siste åra er det påvist noko innvandring av jerv frå aust i Sverige til Sør-Noreg, men knapt i det heile tatt den andre vegen. Som for dei fleste andre rovpattedyra, er tispene meir stadbundne enn hannane. Ekskrementprøvar syner at tispene flyttar seg innafør om lag 10 km frå år til år, medan avstanden for hannane er om lag det dobbelte. På norsk raudliste har jerv status som "sterkt trua" (EN) (Artsdatabanken 2010). Pr 2013 er bestandsmålet for jerv i Noreg nådd.

Hiteljing og DNA-analyse av ekskrement (sidan 2000) er metodar som har gitt gode oversiktar over jervbestandane og kunnskap elles. Dei to uavhengige metodane gjev noko avvikande resultat i høve til estimat på bestandsstorleik. I 2011 var bestanden

anslått til 69 dyr i den sørvestlege delbestanden ut frå hiteljingar. Analyser av DNA har identifisert ein minimumsbestand i same område på 42 dyr. Den same tendensen gjer seg gjeldande for heile landet samla: Identifiserte jervar frå DNA-analyse representerer 70 – 80 % av anslaget ut frå hiteljingar (NINA rapport 843). Den norske bestanden er estimert til om lag [395-350](#) individ om våren [2012-2013](#) (NINA rapport [898981](#)).

Region/år	2009	2010	2011	2012	2013
Region 1	2 (-2)	0	0	1 (-1)	0
Region 3	3	5	2	4	5
Region 5	5 (-1)	10 (-1)	12 (-3)	10 (-3)	7 (-2)
Region 6	13 (-1)	15 (-5)	12 (-1)	11 (-1)	12 (-1)
Noreg	53 (-7)	66 (-12)	58 (-9)	68 (-17)	44 (-4)

Tabell 5: Registrerte ynglingar av jerv siste 5 år i Sør-Noreg, og samla for heile landet. Hiuttak i parentes. Alle ynglingar i region 1 er i Sogn og Fjordane. Dokumentert og antatt yngling (jf Rovdata, NINA rapport 898).

Tabellane under syner at det meste av uttaket av jerv i Sør-Noreg skuldast ekstraordinære uttak etter vedtak frå [DN-Miljødirektoratet](#) på våren. I region 1 gjeld det alle skadefellingar i 5 års-perioden.

Lisensfelling	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Region 1	0	0	1	0	0
Region 3	6	2	4	5	3
Region 5	1	4	7	11	10
Region 6	20	10	7	12	7

Skadefelling	2009	2010	2011	2012	2013
Region 1	11	5	1	6	4
Region 3	0	0	0	3	3
Region 5	3	2	13	12	3
Region 6	9	21	6	8	7

Tabell 6: Tabellane syner tal felte jerv i Sør-Noreg som følge av lisensfelling og skadefelling siste 5 år. Skadefelling omfattar også hiuttak.

Region 1

Den delen av Oppland som grenser inn til Indre Sogn er prioritert område for jerv etter revidert forvaltingsplan. Jerv har vore regelmessig i Indre Sogn tidlegare, og ein kan forventa at han og i framtida blir eit fast innslag her som følge av prioriteringa i naboregionen. Av 5 jervar som blei individbestemt frå DNA frå frittlevande dyr vinteren 2011/2012 i Sogn og Fjordane blei alle så nær som ei tisper registrert i Lærdal tatt ut av SNO våren 2012. Etter uttak av 3 jervar i Luster er det minst 2 jervar att i grenseområda mellom Sogn og Oppland våren 2013.

Jerv finst sporadisk lenger sør i regionen, mellom anna har eit individ hatt tilhald aust i Rogaland over fleire år.

4.3 Ulv

Ulven er eit flokkdyr med strengt rangsystem. Sjølv om kvar tisper kan få store kvalpekull, er det berre leiartisper som får lov å pare seg. På ettervinteren kan særleg unge hanndyr vandre lange avstandar frå heimereviret. Vanlege byttedyr er elg, rådyr og bever forutan sau på sommaren.

Den svensk/norske ulvebestanden er relativt isolert. Alle individa er nært i slekt og fram til nyleg stammer frå berre 3 individ som innvandra til området frå nordaust på 70- og 80 talet. I dei seinere åra har bestanden fått redusert innavlsproblematikken ved at to nye innvandra hannar har bidratt i reproduksjonen.

Registreringane vinteren 2012/2013 synte at det var 350 - 410 individ i Skandinavia (Høgskolen i Hedmark 2013). Fleirtalet av ulvane er etablerte i Sverige, men både i 2010, 2011 og 2012 blei Stortinget si målsetting om 3 ynglande par oppnådd for Noreg. Det siste tiåret har totalbestanden vakse med gjennomsnittleg 14% årleg (Rovdata.no). På norsk raudliste har ulv status som "kritisk trua" (CR) (Artsdatabanken 2010). Ulovleg felling og innavl er dei største problema for ulvebestanden.

Region 1

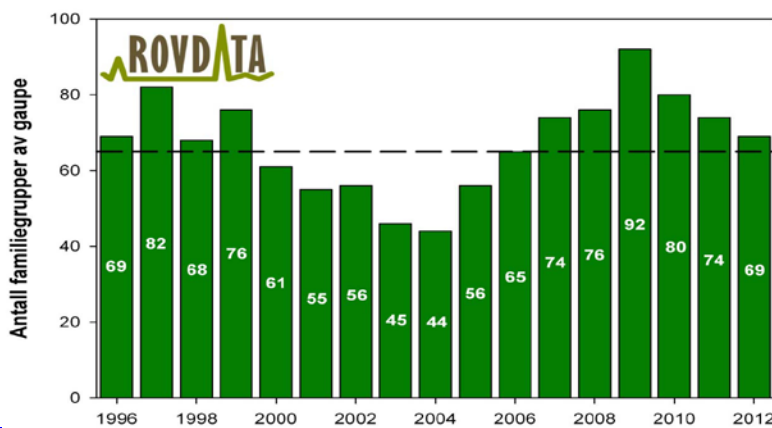
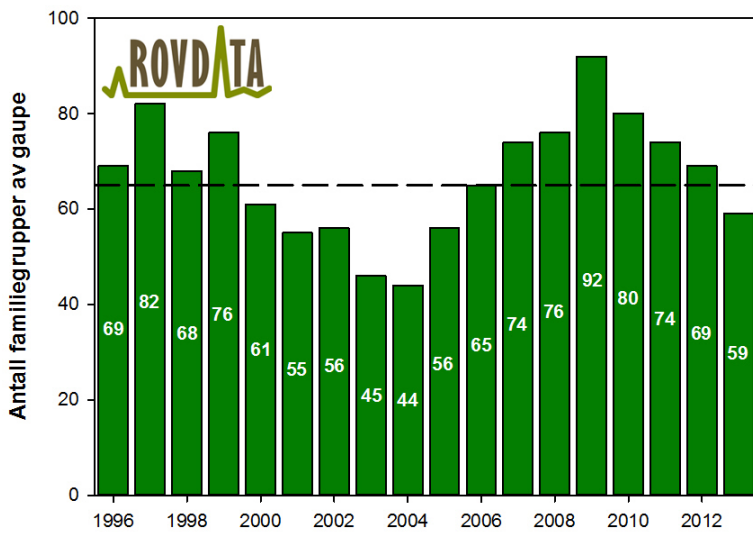
Dei siste åra er det omlag årvisse førekomstar av ulv i Region 1 . Etterjulsvinteren 2003 blei ein ulv felt i Eigersund kommune etter sporing i lang tid frå Sirdal og Lund kommunar. I same område blei førekomst av ulv også dokumentert i tidsrommet oktober – desember 2004. I romjula 2006 blei ein jakthund truleg tatt av ulv i Søgne i Vest-Agder.

Ein hannulv blei felt i Lyngdal i Vest-Agder i 2010. Både i 2008, 2010 og i 2012 har SNO påvist førekomst av ulv i Vest-Agder. Vinteren 2012/2013 blei det påvist 2 ulike ulvar i Aust-Agder. Ingen av dei var same individ som blei identifisert i mellom anna Marnardal i Vest-Agder sommaren 2012.

4.4 Gaupe

Gaupe er den einaste ville representanten for kattedfamilien i Noreg. Typisk tilhaldstad er skog. Næringsval er ulike typar småvilt, men desidert viktigaste byttedyr er rådyr. På Vestlandet er truleg ungdyr av hjort viktig. Gaupa er ein dyktig og effektiv jeger, er spreidd utover store delar av landet, men berre fåtalig på Vestlandet. Forskingsresultat ("Rovvilt og Samfunn", NINA 2005) syner at hannaupar i langt større grad enn hogauper har sau (lam) på menyen. Gaupa har likevel mykje større preferanse for rådyr enn sau som næringsemne, og i rådyrtette område er tap av lam per gaupe lågare enn i område med lite rådyr (Odden et al, Hjorteviltet 2012)-. Leveområda som gaupa nyttar kan variere mykje i storleik, men typisk er 4-600 km² for ei hogaupe. Hannane sitt revir kan vere dobbelt så stort.

Etter paring i mars går hogaupa drektig i 10 veker før ho får ungar. I gjennomsnitt startar halvparten av hogaupene reproduksjonen som 2-åringar. Etter dette produserer om lag 80 % av hogaupene årleg avkom, og gjennomsnittleg kullstorleik er 2 ungar. Desse tala er likevel svært variable, og det kan mellom anna vere store forskjellar mellom ulike område og år. Naturleg bestandsvekst er om lag 20% kvart år. På norsk raudliste har gaupe status som "sårbar" (VU) (Artsdatabanken 2006).

Figur 2: Utvikling av gaupebestand i Noreg, estimert for jakt. Estimata blir noko reduserte dersom ein nyttar strenge kriteriar-. Stipla strek er nasjonalt bestandsmål (Rovdata.no/NINA rapport 960).

Storleiken på gaupebestanden er vanskeleg å vurdere, nettopp fordi det er så store variasjonar i reproduktivitet. I tillegg har dødsårsakar som illegal felling og trafikk stor verknad på bestandsutviklinga.

Rovdata utarbeidde i 2011 ein prognosemodell for gaupebestanden som tar utgangspunkt i telling av familiegrupper og uttak av dyr bakover i tid (NINA rapport 774). Modellen anslår bestandstorleik før jakt og kan og gi ein viss prognose for 2 år fram i tid. For jaktåret 2013 er den norske bestanden estimert til om lag 70 familiegrupper (NINA rapport 859). 77 gauper blei felt i kvotejakta 2013.

Region 1

I Region 1 blei det registrert familiegrupper av gaupe på 90-talet (Vest-Agder og Rogaland), I Sogn og Fjordane er det påvist yngling i 2006 og 2007. Gaupe er vanskeleg å få oversikt over på Vestlandet med lite sporsnø og vanskeleg terreng. Etter

årtusenskiftet er det felt 9 gauper i Vest-Agder (4 i 2013), 1 i Sogn og Fjordane, og 1 i Rogaland. Det har i alle år vore kvotefri jakt i heile regionen.

4.5 Kongeørn

Til forskjjel frå rovpattedyra er det ein stor og stabil bestand av kongeørn i Region 1. Fram til no har ein likevel ikkje hatt tilsvarande kunnskap om kongeørnbestanden som for dei store rovpattedyra.

Kongeørna er knytt til fjellområda, men finst og i skogbeltet. Ørna bygger store kvistreir i store tre eller aller helst på berghyller. Innafor ei avstand på om lag 3 km kan same par ha opp til 12 alternative reir som dei vekslar på å nytte frå år til år. 1 – 3 egg blir lagt i mars, og egga blir klekte etter 45 dagar. Etter 10 veker i reiret er ungene flygedyktige. Det vil seie, i år med normal tilgang på næring får kvart par ikkje meir enn 1 unge på vingane.

Viktige byttedyr er hare, skogsfugl, rype og andre fuglar og pattedyr. Særleg tidleg i beitesesongen kan dei og ta lam. Eit kongeørnterritorium er av storleik om lag 150 – 200 km². Ørna lever lenge og kan tola å stå over hekking i år med dårleg næringstilgang. Kongeørna er ikkje lenger å finna på raudlista (Norsk raudliste 2010). Den norske kongeørnbestanden har auka moderat dei siste 10 åra og er i 2008 anslått til mellom 1163 – 1441 territoriar/par, eller ein totalbestand mellom 2000 – 2800 fuglar på våren før hekking (Rovviltportalen.no).

Region 1

Rovviltnemnda har nyleg avslutta (2012) eit prosjekt med målsetting om best mogleg kartlegging av hekkande kongeørn i heile region 1. Ambio as ved Toralf Tysse har hatt det faglege ansvaret. Heile området er ikkje undersøkt, og rapporten oppgir 72 moglege territoriar for kongeørn i tillegg til 197-262 dokumenterte og sannsynlege hekkande par i regionen.

Fylke	2002	2012
Vest-Agder	28-40	28-36
Rogaland	40-52	46-63
Hordaland	46-52	57-74
Sogn og Fjordane	65-85	66-89

Tabell 7: Dokumenterte og sannsynlege hekkande par kongeørn i Region 1 (Ambio, desember 2012).

Som ein kan sjå av tabell 6, kan det sjå ut for at det har vore ei viss bestandsauke 2002 og 2012, men forklaringa kan og vere betre kunnskap og registreringsarbeid gjort i mellomtida. Overvåkingsdata frå Program for terrestrisk overvakning (TOV) syner at produksjon av ungar i området kring Lund kommune i Rogaland er god samanlikna med dei 4 andre overvåkingsområda i landet i perioden 1992 – 2010.

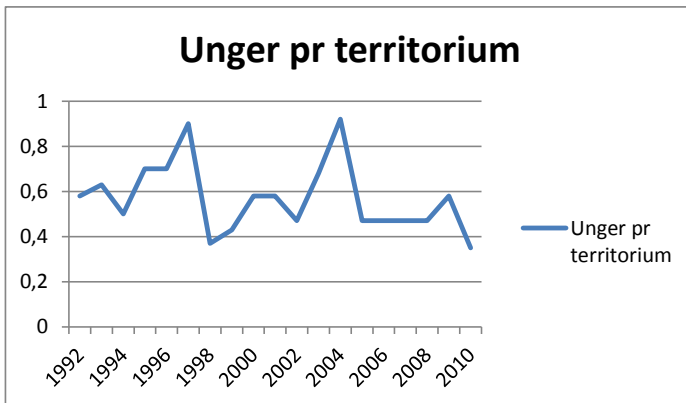

Fig 3: Produksjon av kongeørn i nærleiken av Lund kommune (Fritt etter NINA faktaark om resultatata frå TOV-programmet).

5. INTERESSEKONFLIKTAR I REGION 1

5.1 Beitenæringa i regionen

I stortingsmelding nr 9 (2011-2012) om landbruks- og matpolitikken er det sentralt at lønsam grasbasert matproduksjon og beiting framleis skal vera hovedverkemiddelet for å nytta grasareala og hindra attgroing. I meldinga blir det vidare understreka at beiting i utmark er ein føresetnad for effektiv hausting av ressursar og eit viktig bidrag til vår nasjonale sjølvforsyning.

Utmarksbeite er ein viktig ressurs for landbruket, og husdyr haustar mykje fôr i utmarka. Beiteverdien for den enkelte vegetasjonstypen vil i første rekke ver avhengig av produksjon av beiteplanter, næringsverdien i beiteplantene og utnyttingsgraden. Generelt kan vi rekna at om lag halvparten er nyttbart beite. Nyttbart beite er areal der vi kan rekna at dyra haustar beitegrøde av betydning. Sauen er det husdyrslaget som utnyttar utmarksbeite best. Godt beite er det rimelegaste og beste grovføret vi kan gi sauen. Beitedyra i utmarka er den viktigaste reiskapen for å førebyggja attgroing og pleia kulturlandskapet.

I moderne norsk landbruk haustar sauen mesteparten av produksjonsfåret på beite. Beitetida i låglandet kan vi rekna frå slutten av april til november. For fjell-/heiabeite kan vi rekna om lag tre månader frå om lag medio juni til om lag medio september, men dette vil variera noko frå år til år og frå beiteområde til beiteområde.

Skog og landskap (www.skogoglandskap.no) har sett på kor mange sau/lam vi kan rekna pr km² nyttbart beite på ulike beitekvalitetar i utmark og kva dette utgjør i tal dekar pr dyr. Som tabellen viser, er det store variasjonar mellom beitekvalitetane.

Beitekvalitet	Dyr pr km ²	Dekar pr dyr
Mindre godt beite	33-54	30-19
Godt Beite	55-76	18-13
Svært godt beite	77-108	13-9

Tabell 8: Beitekapasitet for sau og lam på utmarksbeite. Kjelde: Rekdal i Skog og landskap (2009)

Region 1 er eit tyngdepunkt for sauenæringa i landet. I denne regionen skal det ikkje vera skadegjerande eller ynglande rovvilt. Tabellen viser at sauetalet går tilbake i tre av fire fylke, medan det i Rogaland har vore ein auke dei siste åra. Strukturendringane i sauehaldet med færre og større einingar held fram, slik som i landbruket forøvrig.

År	Bruk med sau pr 1.januar				Sau og lam på utmarksbeite pr 31.juli			
	VA	R	H	SF	VA	R	H	SF
2002	749	3209	2846	2657	55725	246358	202066	229956
2003	648	3090	2342	2360	52868	252513	198608	228398
2004	584	2979	2207	2242	50980	252279	193980	221687
2005	544	2890	2095	2086	49707	259144	193463	215200
2006	497	2792	1995	1957	46794	260177	190691	200337
2007	469	2706	1913	1830	42518	251812	184262	192495
2008	455	2633	1895	1778	43098	259062	186951	187844
2009	432	2600	1891	1713	43942	273046	195010	194255
2010	438	2610	1881	1672	44089	285206	196868	191366
2011	433	2590	1873	1650	43276	287534	195086	187885

Tabell 9: Sauenæringa i Vest-Agder (VA), Rogaland (R), Hordaland (H) og Sogn og Fjordane (SF), tal frå produksjonstilskotsordninga. Kjelde: Statens landbruksforvaltning

Ordninga med organisert beitebruk (OBB) har eksistert i over 30 år. Føremålet med OBB er å leggja til rette for best mogleg utnytting av beite i utmarka og redusera tap av dyr gjennom organisert tilsyn, organisert sanking og andre målretta fellestiltak i beiteområda. På landsbasis er utmarksbeitinga godt organisert gjennom beitelag der om lag 80% av sau og lam er med i OBB.

Eit velfungerande beitelag er langt meir enn ei praktisk løysing for effektiv beitedrift. Beitelaget medverkar til miljøskaping, miljøpleie, samhald, samarbeid og god dyre- og bondevelferd.

2011	Beite-/Sankelag	Sau sleppt	Lam sleppt	Sau tapt	Lam Tapt	Sau tapt, %	Lam tapt, %
Vest-Agder	20	13331	21534	454	1857	3,41	8,62
Rogaland	50	41359	61411	852	3063	2,06	4,99
Hordaland	102	48870	77226	1235	3984	2,53	5,16
Sogn og Fjordane	124	68323	105544	1886	8552	2,76	8,10

Tabell 10: Tal frå organisert beitebruk. Kjelde: Statens landbruksforvaltning

År	Sau og lam sleppt				Sau tapt i %				Lam tapt i %			
	VA	R	H	SF	VA	R	H	SF	VA	R	H	SF
2002	41169	107297	144241	205507	3,26	2,13	2,63	2,83	9,19	4,15	5,73	6,98
2003	40576	106558	133244	205070	3,68	2,17	3,25	3,09	9,57	4,44	6,10	8,46
2004	38963	108395	130197	196176	3,04	2,06	2,73	3,12	7,74	4,03	5,23	7,75
2005	37550	105048	127434	199910	3,10	1,85	2,30	2,85	8,34	3,57	4,63	7,35
2006	36043	105207	129986	187844	3,58	2,49	3,07	3,41	8,60	4,62	5,85	8,47
2007	32756	97686	122363	181119	3,73	1,90	2,49	3,02	7,70	3,70	4,65	7,66
2008	32874	98470	123842	174658	3,46	1,93	2,10	2,78	6,95	3,67	4,16	6,74
2009	33894	102541	126264	180566	3,13	2,24	2,29	2,91	6,78	4,01	4,70	7,60
2010	35997	105581	129080	179268	4,59	2,08	2,18	2,68	8,44	3,95	4,13	6,65
2011	34845	102770	126096	173867	3,41	2,06	2,53	2,76	8,62	4,99	5,16	8,10

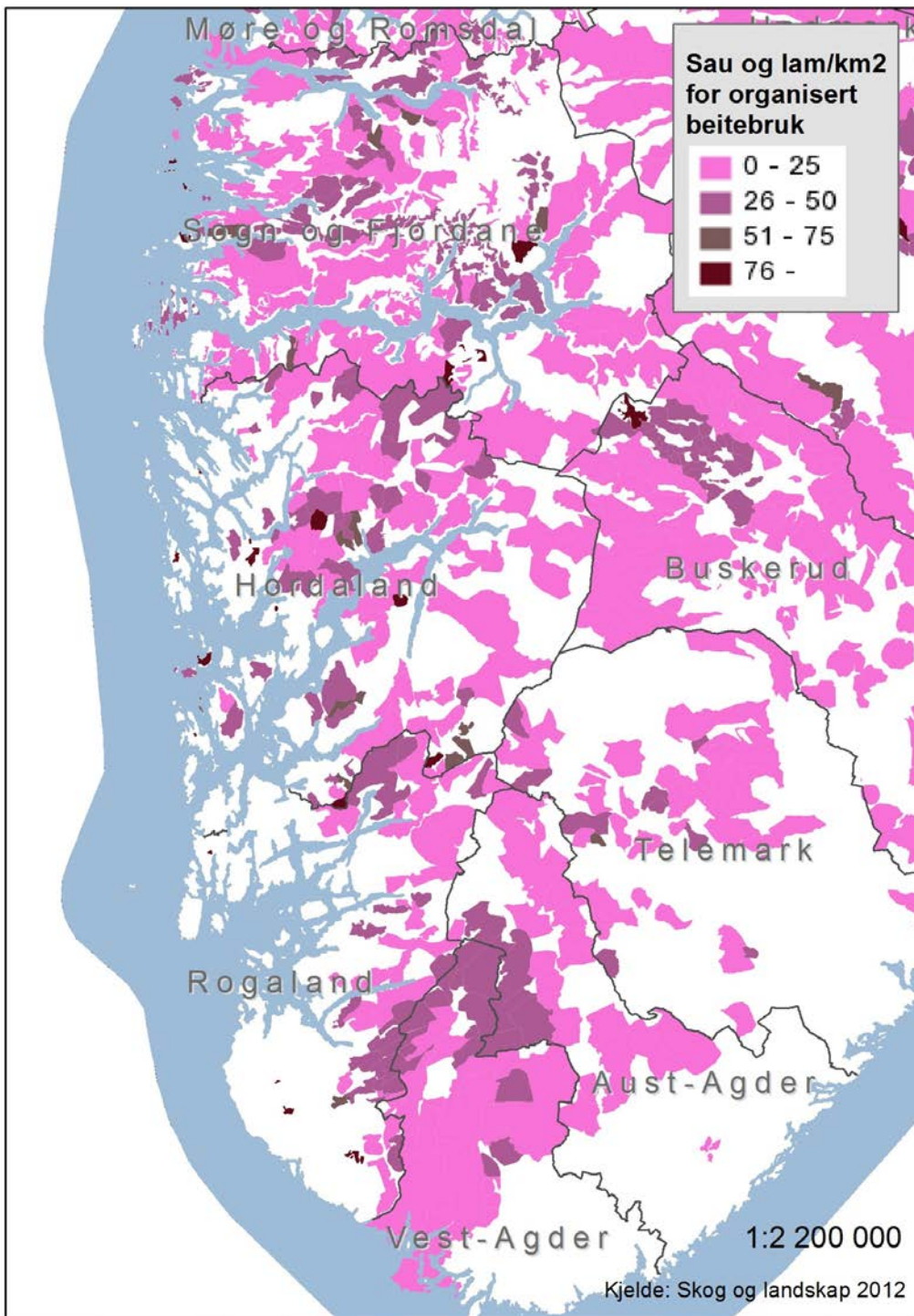
Tabell 11: Tal frå organisert beitebruk for Vest-Agder (VA), Rogaland (R), Hordaland (H) og Sogn og Fjordane (SF). Kjelde: Statens landbruksforvaltning

Tala for OBB i region 1 viser at dyretalet har gått tilbake i alle fire fylka, men nedgangen har vore minst i Rogaland. Tapsprosenten har vore høgast i Vest-Agder og Sogn og Fjordane, medan Rogaland har hatt den lågaste tapsprosenten.

Rogaland er det største sauefylket i landet, medan Sogn og Fjordane har størst oppslutnad på organisert beitebruk i regionen. Både i Hordaland og Sogn og Fjordane er det over 100 beite-/sankelag med i OBB. Ein monaleg del av dyra i OBB for Rogaland beiter i nabofylke, spesielt i Vest-Agder.

I Rogaland er det mange sauebønder som har store beiteareal på garden, og desse har i stor grad dyra på heimebeite.

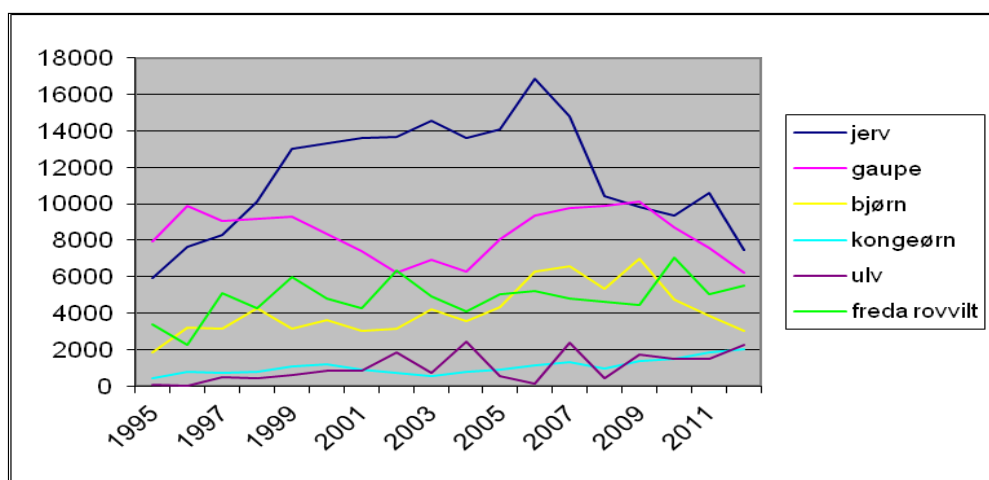
Figur 4 syner avgrensing av organiserte beitelag i regionen, og tal på dyr pr arealeining i dei einskilde beitelaga.

Figur 4: Tettleik av sau i organiserte beitelag(OBB) i region 1 og tilgrensande område(Skog og landskap 2012).

5.2 Tap av bufe til freda rovdyr

Figur 5 syner tap til freda rovvilt ut frå kva som er utbetalt i erstatning i heile landet. Det er usikkert om desse tala er uttrykk for faktisk tap til rovvilt. For det første er det ikkje alle med rovvilttap som søker om erstatning. Dessutan er erstatningane oftast basert på ei fagleg, men skjønsmessig vurdering av fylkesmannen ut frå dokumenterte tap, kjennskap til tap- og rovviltsituasjonen i beiteområdet og andre faktorar. Tap som er undersøkt og dokumentert av SNO representerer berre ein liten del av totalt erstatta tap av sau (6,8% for alle artar i landet i 2012). "Freda rovvilt" i figuren er tap som er erstatta, men som ikkje har vore mogleg å knytte til ein bestemt art.

Figur 5: Tal erstatta sau og lam som er erstatta som drepe av rovvilt i landet i perioden 1995 - 2012 (Kjelde: Rovbase).

Region 1

Region 1 er ein del av landet som i sum har lite konflikt med rovvilt i høve til andre regionar, både i absolutte tal og ikkje minst i høve til omfang av sau på beite. Det er likevel stader som har større problem enn andre.

Spesielt i Indre Sogn har det i fleire år vore store skader av jerv, og kommunane Luster, Årdal og Lærdal har tradisjonelt vore mest utsett. Det meste av tapet i Sogn og Fjordane i figur 6 skuldast jerv. Tap til jerv er størst på hausten. Den seinare tida har dei aller fleste jervane blitt tatt ut, og tapsomfanget er redusert. Men etablering av ynglesone i Oppland langs grensa til Indre Sogn vil truleg føre til regelbunden innvandring av jerv også i åra som kjem.

Tap som skuldast gaupe har tradisjonelt hatt eit tyngdepunkt i Vest-Agder. Sidan slutten på 90-talet har likevel skadeomfanget gått ned i takt med gaupebestanden. I 2004 ble det erstatta 122 sau og lam som gaupetap i Vest-Agder. 4 av desse blei undersøkt og fastslått som gaupeskaade av SNO (3%).

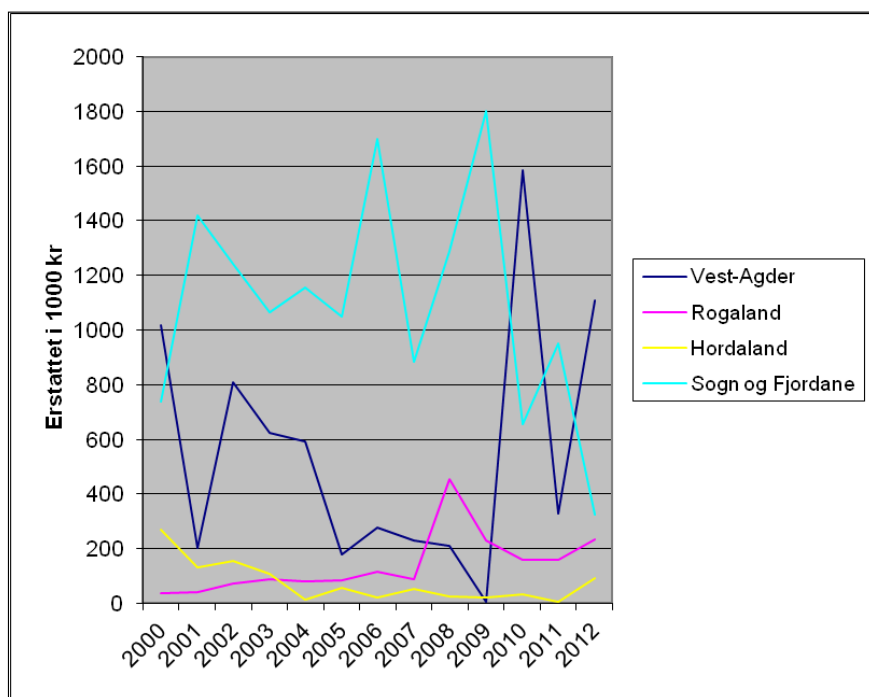
Ulv har år om anna dukka opp som streifdyr i regionen dei siste åra, og da særleg i Vest-Agder. I 2012 blei 405 sau og lam erstatta som tapt til ulv. Av desse blei 59 påvist som drepe av ulv av SNO (15%). I 2010 blei det utbetalt erstatning for 541 sau og lam i Vest-Agder. Til forskjell frå gaupe og jerv som i regelen forsyner seg av lam, kan ulven like gjerne ta vaksne sauer. Ved ulveangrep blir det og gjerne mykje skade.

Ein må rekne med auka førekomst av ulv i regionen som følgje av auka bestand, særleg i Sverige.

Kongeørna har alltid hatt tilhald i regionen, og saueeigarane har lang erfaring med kongeørn i beiteområda. Tap som skuldast kongeørn er størst like etter beiteslipp om våren når lamma framleis er små. Lokalt kan det vere ein del skade frå ein skilde individ som har spesialisert seg på lam som tillegg på matseddelen på våren. Det kan likevel vere vanskeleg å skilje mellom tap der ørna er dødsårsaken, og kadaver som ørna nyttar som åtsel. I høve til dei andre rovviltartane er tap til kongeørn mykje jamnare fordelt mellom fylka i regionen.

Dei seinare åra har det blitt stadig fleire besetningar av mindre utgangarsauer, særleg i kyststroka. Dei går ute heile året, inkludert i lammeprosessen. Det kan sjå ut for at kongeørn er ein stor tapsfaktor i ein skilde av desse besetningane.

Skade frå bjørn har auka på dei seinare åra i Sogn og Fjordane og Vest-Agder. Seinast i 2011 blei det påvist bjørneskade i Åseral i Vest-Agder, og 6 sauekadaver blei bekrefta tatt av bjørn i Hægebostad i 2008. I Sogn og Fjordane gjorde bjørn skade i 2008, og seinast i 2010 med 6 bekrefta bjørnetap i Lærdal. Ein må rekne med auka førekomst av bjørn i regionen i tida framover som følgje av oppbygging av ein nasjonal bestand på 13 årlege ynglingar. Ved bjørneskade er det i regelen vaksne søyer som blir tatt. Dette var tydeleg i Agderfylka i 2011.

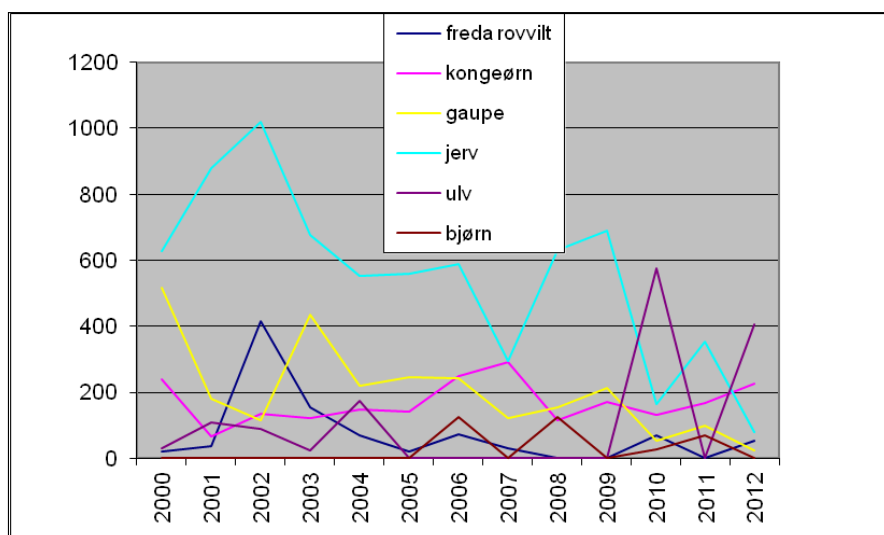

Figur 6: Utbetalte erstatningar for tap av sau i Region 1 i perioden 2000-2012 (Kjelde: Rovbase)

I tillegg til sau og lam er det utbetalt erstatning for tap av geit og hund innfor regionen. Det er døme på at kongeørn har tatt små dachshundar dei seinare åra. Frå andre plassar i landet er det kjend at særleg ulv kan ta livet av hund. Geit, særleg kje, blir frå tid til anna tatt av kongeørn.

I 2012 blei det utbetalt erstatning for 793 sau og lam i region 1. I 2011 var tilsvarande tal 707 sau og lam. Til samanlikning er det oppgitt tap på 2,6% for sau og 6,6% for lam i regionen i 2011 (OBB). Det er ikkje tilgjengeleg tal som syner tap for besetningar utanfor organisert beitebruk. Dersom ein legg same tapsprosent til grunn for alle besetningar som har mottatt produksjonstilskot dette året i regionen vil det tilsvara tap av om lag 35 000 sau og lam. Disse tapane dekker alle tapsårsaker på utmarksbeite. Truleg er tapet likevel noko høgare for besetningar utanfor organisert beitebruk, og det reelle tapstalet dermed endå høgare.

Med utgangspunkt i desse tala er 2% av alle tap av sau og lam på utmaksbeite erstatta som tap til rovvilt i Region 1 i 2011. For regionen under eitt er difor andre tapsårsaker langt viktigare enn freda rovvilt.

Figur 7: Tal på rovvilterstatta sau og lam i Region 1 fordelt på årsak i perioden 2000 - 2012 (Kjelde: Rovbase).

Som nemnt over kan det ligge skjulte tap til rovvilt i tapsstatistikken. Det er utført fleire prosjekt i regionen for å freista å finne ut av årsaka til uforklarleg høge tap i einsskilde beitedistrikt, til dømes med dautpeilesenderar på lam (sjå døme på slike prosjekt i boks). Få av desse har avslørt større mørketal til freda rovvilt. Sjukdom, ulukke eller raudrev står for dei fleste tapane. Slike undersøkingar kan likevel ha verdi i høve til å seie noko generelt om tapsårsaker over større område. I verste fall syner dei berre kva problemet er i det aktuelle beiteområdet på den aktuelle tida.

Blåberg i Vest-Agder 2002-2003

- I 2002 døydde 12% av alle radiomerka lam. Av desse blei 1 tatt av kongeørn, 26 døydde av ulukke eller sjukdom og 2 av ukjend årsak.
- I 2003 døydde 8% av alle radiomerka lam. 1 av desse blei tatt av raudrev, 16 døydde av ulukke eller sjukdom, 2 av ukjend årsak. For 1 av desse kan ein utelukke freda rovvilt.

Suldal i Rogaland 1998

8% av alle radiomerka lam døydde (22). Av desse blei 16 funne att: 2 blei drepe av kongeørn, 1 av raudrev, 4 av hund, 8 døydde av sjukdom eller ulukke, 1 av ukjend årsak.

Lund, Sirdal og Flekkefjord 2006-2008

Beiteområde med høgt tap. Forsøk med bruk av daudpeilesenderar, seinare med radiobjøller på sau og lam. Prosjektet avdekkja lite tap til rovvilt.

Det største problemet i høve til rovvilt i Region 1 er at skaden ofte er skeivt fordelt: Einskilde saueigarar og beiteområde kan bli hardt råka medan det store fleirtalet går meir eller mindre fri frå rovviltsskade.

5.3 Tilhøvet til dyrevern og dyrevernlova

Mattilsynet har mynde i høve til Dyrevelferdslova. Mattilsynet har presisert at det er eit mål å redusere alle former for tap på utmarksbeite, også dei som skuldast andre årsaker enn rovvilt, for å sikre ei dyrevernsmessig forsvarleg drift. Mattilsynet har mellom anna peika på behov for erstatnings- og tilskotsordningar som gjev insentiv til å satse på førebyggjande tiltak. Mattilsynet har og ei rolle i høve til andre forvaltingsorgan og aktørar som kunnskapsformidlar og samarbeidspart om tapsproblematikk. Mattilsynet gav i februar 2006 ut ein vegleiar for vedtak ved rovviltsskade på beitedyr, sjå www.mattilsynet.no. Mattilsynet har i 2011 varsla at bruk av beiterestriksjonar kan bli eit aktuelt verkemiddel for besetningar med høge tap på beite.

Føremålet med dyrevelferdlova er å fremje god dyrevelferd og respekt for dyr (§1) I rovviltssamanheng er det oftast fokusert på stress og smerte hjå sau i samband med angrep og avliving frå rovdyr. Det er lite usemje om at det må vere eit mål å minimalisere lidning så mykje som mogleg. Ei forvaltning av store rovdyr som og skal ta omsyn til dyrevelferd og etikk bør likevel ha eit nyansert syn på innhaldet i desse omgrepa. Til dømes bør tap til gaupe og ulv truleg vurderast ulikt i ein slik samanheng.

Dei fleste vil vere samde i at det er etisk uforsvarleg å sende sau på utmarksbeite dersom ein på førehand kan rekne med at ein stor del av desse vil bli drepe av rovvilt. På sikt blir dessutan ei slik drift meiningslaus, og er til stor belastning for bonden, både økonomisk og trivselsmessig. Store tap som er forbunde med mykje stress og lidning er og uakseptable i høve til dyrevelferdlova sine bestemmelsar.

På den andre sida er dette eit samansett problem. Ein må finna seg i at ein viss del av beitedyra går tapt som følgje av at dei er ein del av naturen dei beiter i. Dei positive dyrevernssidane med frittgåande beite veger delvis opp for tap som følgje av mangel på kontinuerleg kontroll. Det spesielle med rovvilt er at fleire av artane har reetablert seg i beiteområda som nye tapsårsaker, som i stor grad kjem i tillegg til dei tradisjonelle tapsårsakane. Dagens beitedrift med slepp i utmark utan gjeting (det vil seie ikkje kontinuerleg, men regelmessig tilsyn) er etablert i eit tilnærma rovdryrfritt miljø. På den bakgrunnen er det ei stor utfordring for næringa å tilpassa seg endra rammevilkår frå

storsamfunnet. Desse rammevilkåra er normative av natur: Storsamfunnet ønskjer levedyktige bestandar av rovvilt og det blir truleg ei aukande fokus på dyrevern i framtida.

5.4 Biologisk mangfald og friluftsliv

Omsyn til biologisk mangfald er i seg sjølv eit hovudargument for å oppretthalde levedyktige bestandar av freda rovvilt i landet. Alle dei aktuelle artane høyrer historisk og økologisk heime i den norske naturen.

På den andre sida gjev sauebeite ein positiv effekt på det biologiske mangfaldet som skjøtsel av kulturlandskapet. Utan eit aktivt beite vil ein mange stader få attgroing av uønska skog og dårlegare vekstbetingelsar for konkurranseutsette arter. Mangfaldet av artar og førekomst av fleire sjeldsynte planteartar vil kunne reduserast.

Kunstig tilførsel av gjødsel eller for sterkt beitetrykk vil kunne gje motsett effekt. I 2005 blei det til dømes lagt fram ein rapport om økologiske korttidseffektar av sauebeite på høgfjellet (Mysterud og Austrheim 2005). Studien gjev klare indikasjonar på at det er stor forskjell på høgt og lågt beitetrykk i høve til verknad på andre organismegrupper. Framleis er det likevel for dårleg kunnskap om høgfjellsøkologiske effektar av sauebeite på lang sikt.

Førekomst av rovvilt har og ein effekt på viltlevande byttedyr. Ulv, bjørn og gaupe lever i stor grad av hjortevilt. Gaupa er i stor grad ein spesialist på rådyr. Jerv og kongeørn kan og ta til dømes reinkalvar, men er elles tilpassa predasjon på ulike typar småvilt og åtslar. Felles for alle dei skoglevande hjorteviltartane er at dei har hatt ein stor bestandsvekst sidan 70-talet. Denne utviklinga er eit resultat av fleire faktorar, som auka tilgroing av skog, driftsform i skogbruket, fråvær av rovdyr og såkalla retta avskyting. Det har i stor grad vore ei ønska utvikling av omsyn til jaktinteressane. Dei seinare åra har det oppstått behov for å minka bestandstorleiken på både hjort og elg i delar av landet på grunn av uheldige verknader av for tett bestand på bestanden sjølv og beitegrunnlaget.

Region 1 har store bestandar av alle dei fire hjorteviltartane. Vest-Agder har utan samanlikning mest elg av dei fire fylka. Hjorten har eit tyngdepunkt frå Sogn og Fjordane og sør til Nord-Rogaland, mens rådyret er meir typisk for Rogaland og Vest-Agder. Villrein er fordelt på ulike villreinområde i høgfjellet i alle delar av regionen. Rovvilt er ikkje eit trugsmaal mot hjorteviltbestandane, men vil i einskilde delar av landet gjere det naudsynt å redusere på fellingskvotene. I Region 1 har rovvilt lite å seie samanlikna med andre faktorar som påverker hjorteviltbestandane.

Jerv kan som nemnd ta eitt og anna reinsdyr, mest nyføyde kalvar. For villreinbestandane under eitt har jerv likevel liten effekt. Ein studie på tamrein i 2 samebyar i Sverige synte at jerven forårsaka 31-38% av alt kalvetap. Totalt var kalvetapet på 11-14% ("Jervens økologi og status i Sverige, Grimsø Forskningsstasjon). Kongeørn kan og ta reinkalvar.

Rovvilt si påverking av byttedyrbestandane, anten det er hjortevilt eller småvilt, er ikkje negativ sett i høve til biologisk mangfald. Tvert om er truleg rovviltet si utvelging av byttedyr gunstigare for byttedyrbestanden samanlikna med jegerane sin seleksjon. Det er dessutan behov for reduksjon av hjorteviltbestandar mange stader. Rovvilt er imidlertid konkurrentar med jegerane. Det kan difor bli mindre att å hauste for dei.

Utover jaktinteressane er viktigaste konflikt i høve til friluftsliv knytt til frykt for dei store rovdyra ulv og bjørn. Begge desse artane har evne til å skade menneske og skal handsamast med respekt. Det er likevel ikkje påvist dødsfall av menneske som skuldast

frittlevande ulv i vår del av verda i moderne tid. Bjørn har drepe menneske i Sverige og Finland dei siste åra. Felles for begge artane er at dei er svært sky og freistar å unngå kontakt med folk. Angrep frå bjørn er oftast knytt til heilt spesielle situasjonar. Gaupe, jerv og kongeørn er ikkje farlege for folk.

I område som ikkje er vante med rovvilt kan oppleving av frykt og usikkerheit vere eit problem for einskilde (sjå t.d. NINA Oppdragsmelding 768, 2002).

For mange vil førekomst av store rovdyr i naturen opplevast som ei kjelde til eit rikare friluftsliv. Ei stort fleirtal i befolkninga meiner at dei store rovdyra skal ha plass i norsk natur(sjå t.d. NINA rapport 879, 2012). Haldningar til rovvilt er likevel ulike, og det kan vere store skilnader mellom ulike folkegrupper.

6. VERKEMIDDEL

6.1 Juridiske verkemiddel

I tillegg til Naturmangfaldlova, viltlova og tilhøyrande forskrifter har Lov om dyrevelferd, 19.06.2009 nr 97, verkemiddel knytt til rovviltforvaltning. Dyrevelferdslova omfattar både vilt og husdyr. Tilsynsmynde etter dyrevernslova er Mattilsynet. Mattilsynet kan t.d. pålegga dyreeigarar å sankta dyra sine frå utmarksbeite dersom dyrevelferden til beitedyra er tilstrekkeleg truga av rovvilt.

6.2 Førebyggjande og konfliktdempjande tiltak mot rovviltskade

[Miljøverndepartementet-Klima-og miljøverndepartementet](#) gjev årleg budsjetttramme for tilskot til førebyggjande og konfliktdempjande tiltak (FKT) på kap 1427.73. ~~kr 1000 000,- blei fordelt til Region 1 i 2012.~~ Rovviltnemnda fordeler det meste av den regionale delen av rammetildelinga vidare til fylkesmennene med vilkår og prioriteringar for bruken.

[Klima og mMiljøverndepartementet](#) har utarbeidd eit regelverk for tilskot til førebyggjande og konfliktdempjande tiltak, seinast revidert pr 01.01.2013 ~~jf T-1/12 Tilskotsordningar for 2013 (Miljøverndepartementet).~~ Målgruppe for ordninga er husdyreigarar, kommunar og lokalsamfunn. Organisasjonar og forskingsinstitusjonar kan og søke om tilskot. Det er krav om at søknadar skal nytta elektronisk søknadssenter i www.miljodirektoratet.no. Her er det og lenke til tilskotsordninga.

Rovviltnemndene fastsett eventuelle vilkår for bruken av tilskot og fordeler det regionvise budsjettet vidare til fylkesmennene i rovviltregionen. Tilskot blir utbetalt etter søknad til fylkesmennene, eller etter behov for akutte tiltak som oppstår i beitesesongen. Kostnadar knytt til bruk av interkommunale skadefellingslag skal og belastast denne ramma. Ei eiga ramma er avsett til dekking av driftsutgifter for rovviltnemnda og vaktordning hos fylkesmennene.

For 2013 blei det avsett kr 750 000,- på kap 1427.73, kr 350 000,- til tenestekjøp og kr 450 000 til løn og drift i Region 1. Ramma blei fordelt slik av nemnda:

	1427.73	Tenestekjøp	Drift og løn
Vest-Agder	260 000	125 000	25 500
Hordaland	40 000	0	25 500
Sogn og Fjordane	310 000	125 000	25 500
Rogaland	140 000	100 000	373 500
Til saman	750 000	350 000	450 000

Tabell 12: Fordeling av midlar til førebyggjande og konfliktdempjande tiltak (kap 1427.73), tenestekjøp og drift i Region 1 i 2013.

Når det blir gitt tilskot til førebyggjande tiltak, skal tiltaket ha ei direkte tapsreduserande effekt. Konfliktdempjande tiltak kan vere informasjonsverksemd, opplæring i ulike formar for felling, regionvise FoU-tiltak og finansiering av skadefellingslag.

6.3 Andre tilskotsordningar

[MØ-KLD](#) har i brev, dagsett 03.03.05, gått inn for ein samordna statleg virkemiddelbruk i rovviltforvaltninga. Det vil mellom anna seie at også landbrukspolitiske virkemidlar skal tilpassast dei føresetnader som ligg i bestandsmåla for rovvilt. Spesielt blir bygdeutviklingsmidlar (BU), tilskot til organisert beitebruk (OBB) gjennom spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) og regionale miljøprogram (RMP) nemnd som aktuelle tilskotsordningar.

[MØ-KLD](#) har sett krav om at forvaltingsplanane for rovvilt skal gje råd om bruken av slike midlar innafør sin region. I det ligg og ei forventning om samarbeid mellom rovviltnemnd og aktuelle styresmakter om ein felles strategi for både tilrettelegging for næringsverksemd og vern av rovvilt.

I Region 1 er bruk av landbrukspolitiske verkemiddel mindre aktuelt enn i regionar med ansvar for årlege ynglingar. Ulike former for felling og tiltak som rettar seg mot rovviltet har generelt prioritet framfor tilpassingar i landbruket. Det kan likevel vere aktuelt å samordne ulike økonomiske verkemiddel i einskilde høve, også i Region 1.

LMD har fastsett forskrift 05.06.2008 om kompensasjon ved restriksjonar i bruk av utmarksbeite på grunn av rovvilt. Kompensasjonsordninga kan nyttast i dei høve Mattilsynet har vedteke beiterestriksjonar. Rovviltforliket legg til grunn at beiterestriksjonar ikkje vil bli aktuelt i beiteprioriterte område som region 1.

6.4 Erstatning for rovviltskade

Naturmangfaldlova §19 gjev rett til erstatning for tap og følgjeskader for husdyr og tamrein som blir drepe av rovvilt. Denne heimelen blir nærmare regulert av "Forskrift om erstatning for tap og følgjekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt", fastsett ved kgl.res. i 1999.

Erstatningsordningane gjeld husdyr og tamrein. Som husdyr reknast forutan sau, geit, storfe og hest, også gjetarhund, voktarhund og jakthund.

Søknad om erstatning handsamast av fylkesmannen i bustadfylket. Alle dokumenterte tap til freda rovvilt skal erstattast. Dokumenterte tap er kadaver eller skadde dyr som er undersøkt av Statens Naturoppsyn (SNO) sine rovviltkontaktar og som har fått status som dokumentert eller antatt tapt til freda rovdryr.

I tillegg kan fylkesmannen utbetale erstatning for tap som sannsynleg skuldast freda rovvilt. Kunnskap om rovvilt, dokumentasjon for tap til freda rovvilt i beiteområdet,

karakteristiske trekk ved tap og tidlegare tap i beiteområdet er viktig bakgrunn for dei vurderingar fylkesmannen gjer. Data frå Nasjonalt overvåkingsprogram og Rovbase gjev og viktig informasjon. Det er berre tap utover normaltap som kan erstattast som sannsynleg tap til freda rovvilt.

Tilrådingane frå eit ekspertutval som har sett på alternative modellar for erstatning for tap av sau er sendt på høyring i 2012.

6.5 Ulike former for felling

Felling av rovvilt er av dei heilt sentrale verkemidla i rovviltforvaltninga. Ein kan skilja mellom ulike typer felling etter heimelsgrunnlag, motivasjon eller fellingsform. Felles for alle jegerar som jaktar på eller er med på felling av desse rovviltartane er at dei pliktar å rapportere felling eller forsøk på felling umiddelbart. Jegerar pliktar å halde seg underretta om kvotestorleik til ei kvar tid. Vidare pliktar jegerar vederlagsfritt å levere heile eller delar av det felte dyret til vitskapelege eller andre føremål, avhengig av fellingsform og vilkår i fellingsløyvet.

6.5.1 Akutt behov for felling

Naturmangfaldlova §17 gjev heimel for felling dersom vilt kan vere ein aktuell og betydeleg fare for person. §17 gjev og heimel for eigar til avliving av vilt under direkte angrep på bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe.

Stortinget vedtok i 2012 ny §17a (naturmangfaldlova) som gjev høve til avliving av rovdyr i rovdysikkert hegn. Slike hegn er ikkje aktuelle i region 1.

Miljødirektoratet kan med heimel i NML §18 vedta felling av vilt utan omsyn til dei regler som ellers gjeld for å ta omsyn til offentlege interessar.

6.5.2 Anna skademotivert felling

Utover akutt motiverte skadefellingar nemnd over, er skadefelling og jakt ein naudsynt strategi for å tilpasse bestandsstorleiken til bestandsmåla og konfliktpotensialet etter prinsippet om differensiert forvaltning.

Dei ulike fellingsformane (inkl. gaupejakt) er knytt til vedtak om mellom anna kvote, og vedtaksmynde (sjå tabell 13).

	Periode	Oppnådd bestandsmål	Ikkje oppnådd bestandsmål	Kongeørn
Betinga kvote skadefelling	01.06 – 15.02	RVN (~~DNM~~)	~~DNM~~	
Vedta bruk av skadefellingskvote	01.06 – 15.02	FM	FM	
Ekstraordinær skadefelling	Heile året	~~DNM~~	~~DNM~~	FM
Lisensfelling regionkvote	*	RVN (~~DNM~~)	~~DNM~~	
Kvot (-fri) gaupejakt	01.02 – 31.03	RVN	~~DNM~~	

Tabell 13: Oversikt over fellingsformar og mynde for vedtak. FM=Fylkesmannen, RVN=Regional rovviltneimnd, ~~DNM~~=Miljødirektoratet. *Lisensfellingsperioden er ulik for dei 4 rovpattedyra.

For rovviltneimndene er det ein føresetnad at bestandsmålet i regionen er nådd før dei kan vedta kvote. Unnataket er bjørn: Regionar med forvaltingsmål for bjørn vil fortsatt

ha mynde til å fastsette fellingskvote så lenge det er minst 10 ynglingar i landet. Rovviltforskrifta må likevel endrast før dette trer i kraft.

Felles for all felling av rovvilt er krav til umiddelbar rapportering av felling eller forsøk på felling.

Såkalla betinga skadefelling er kvoter på ulv, jerv, bjørn eller gaupe som er vedteke av rovviltnemnd eller [DN-Miljødirektoratet](#) (rovviltforskrifta §§ 8 eller 13). Kvotevedtak av rovviltnemnda skal gjelda innafør tidsrommet 1. juni til 15. februar. [DN-Direktoratet](#) kan vedta kvote uavhengig av bestandsmål eller tid på året kvota kan nyttast.

Fylkesmannen kan vedta (rovviltforskrifta §9) å sette i verk skadefelling etter visse vilkår etter søknad, eller etter eige initiativ innafør den samla kvoteramma. Fylkesmannen kan gje søker ansvar for gjennomføring av fellinga, eller han kan etter avtale gje oppdraget til etablerte fellingslag. Kommunale fellingslag, eller andre lag som oppfyller tilsvarande krav, har krav på godtgjering etter fastsette satsar. Det kan vere aktuelt å få hjelp til organisering m.v. frå SNO.

[DN-Miljødirektoratet](#) kan i særlege høve vedta ekstraordinær felling uavhengig av tid på året og oppnådd bestandsmål. Uttak av jervhi på våren er døme på det. I vedtak om skadefelling kan ein sette til side reglar som elles gjeld for utøving av jakt og fangst. [DN-Direktoratet](#) kan vedta at ekstraordinær felling skal gjennomførast i statleg regi (SNO).

Fylkesmannen har høve til å gje løyve til skadefelling av kongeørn (Rovviltforskrifta §12) uavhengig av kvote under visse føresetnader: Felling skal rettast mot kongeørnindivid som valdar vesentleg skade på tamrein eller bufe og mot dei skadegjerande individa. Det er vilkår om at det er prøvd ut førebyggjande tiltak i rimeleg utstrekning før vedtak om felling. Fellingsløyvet skal som andre fellingsløyve avgrensast i tid og areal, og det kan fastsettast ytterligare vilkår.

Lisensfelling er og heimla i NML §18. Normalt er det rovviltnemnda som vedtar kvote for lisensfelling av jerv, ulv, bjørn eller eventuelt gaupe, og fastsett andre vilkår for fellinga. Men på same vis som over, har og [DN-Miljødirektoratet](#) mynde til å fastsette slik kvote.

Definisjon på lisensfelling, jf forskrift om "Utøvelse av jakt og fangst" § 3:
Skademotivert felling av et bestemt antall individer av en viltart med hjemmel i (..), der kvoten er fastsatt av offentlig myndighet og det kreves at jegeren er registrert som lisensjeger i Jegerregisteret for å kunne delta.

Jegerar som vil delta i lisensfelling må registrere seg som lisensjeger i Jegerregisteret for kvar art og for kvart år, jf endring i Forskrift om forvaltning av rovvilt 21. februar 2006.

Som for kvote for betinga skadefelling er det ei føresetnad at regionen har nådd bestandsmålet for den aktuelle arten før rovviltnemnda kan fatte vedtak. Kvote for lisensfelling kan fastsettast innafør fastsette fellingsperiodar:

gaupe:	1. februar –	31. mars
jerv:	10. september –	15. februar
bjørn:	21. august –	15. oktober
ulv utanfor forvaltningsområdet:	1. oktober –	31.mars

I motsetnad til skadefelling er lisensfelling knytt til jaktrettshavar sin rett til jakt og fangst. [DN-Miljødirektoratet](#) kan i særlege høve gje unntak frå dette. Lisensfelling er og eit forsøk på allmengjering av skadefelling. I hovudsak gjeld vanlege reglar for utøving av jakt og fangst.

6.5.3 Kvotejakt på gaupe

Jakt på gaupe er heimla i viltlova §9, og er på det viset å sjå på som ei vanleg jaktform. Rovviltnemnda (eller [DNMiljødirektoratet](#)) fatter vedtak om kvote og andre vilkår for jakta dersom bestandsmålet i regionen er nådd (føresetnad for vedtak av rovviltnemnda, jf rovviltforskrifta §11). Til forskjell frå tidlegare bestemmelsar er det no i prinsippet kvoteregulert jakt på gaupe i heile landet. Jakttida på gaupe er 1. februar - 31.mars.

I kommentarane i forskrifta til §11 er det gitt høve til kvotefri jakt i delar av ein region "så lenge dette kan skje innanfor rammen av det nasjonale bestandsmålet for regionen" og som "er områder der det normalt ikkje opptrer gaupe i ynglende bestander". Dette gjev opning for å kunne vedta kvotefri jakt på gaupe i heile Region 1, der det ikkje er nasjonale mål for yngling av gaupe.

6.6 Interkommunale fellingslag

Tre av fylka i regionen, Vest-Agder, Sogn og Fjordane og Rogaland har etablert kvart sitt interkommunale skadefellingslag som har beredskap for skadefelling i første rekke etter vedtak frå fylkesmennene.

Interkommunale fellingslag har krav på løn i utøving av faktiske oppdrag i samsvar med rovviltforskrifta §9a. Laget har krav på å få godtgjering på kr 1400 pr døgn pr deltakar frå dag ein, jf brev frå MD av 15.09.2011. I tillegg kan alle aktuelle fellingslag søke om dekning for administrative utgifter inntil kr 15 000,- pr skadefellingsløyve, jf §9.

6.7 Informasjon og kommunikasjon

Kunnskapsutveksling, informasjonsverksemd og god dialog vil vere viktige verkemiddel for å dempe konfliktnivået og auke aksepten for vedtak i forvaltingsorgana. Særleg er dette viktig i område med ulv og bjørn og i område med forvaltningsmål for årlege ynglingar.

Stortingsmeldinga har føresett at rovviltforvaltninga skal utøvast i dialog med berørte partar. Viktigaste arena for denne dialogen er prosessen knytt til utforming av forvaltingsplanen. Innhaldet i forvaltingsplanen er fundamentet for alle vedtak om rovviltforvaltning i regionen, og eit grunnlag for vedtak fram i tid.

Det er og viktig å legge til rette for informasjon som kan føra til ei breiare semje og auka kunnskap om dei store rovdyra, til dømes om bestandstorleik og biologi. NINA har ei nøkkelrolle her gjennom Rovdata, ikkje minst gjennom ansvaret for det nasjonale overvåkingsprogrammet. Informasjon om forskning og overvaking i regi av NINA kan ein finna i www.rovdata.no.

Ein kan og få tilgang på ei innsynsløysing for Rovbase og anna aktuell informasjon om rovvilt gjennom Miljødirektoratet sine heimesider om rovvilt på <http://www.rovviltportalen.no>. Her vil ein kunne finne det meste som har med rovviltforvaltning å gjere, mellom anna om førebyggjande og konfliktdempande tiltak og vedtak i heile rovviltforvaltninga.

Tilgang til fylkes- eller regiontilpassa informasjon kan ein finna på heimesidane til fylkesmennene <http://www.fylkesmannen.no/>. Informasjon frå sekretariatet for Region 1 finn ein ved sette "Rogaland" bak skråstreken og leita under "miljøvernavdelinga" og "vilt". Der blir det mellom anna lagt ut innkalling til møte i rovviltnemnda og protokoll frå møte på eiga side for rovviltnemnda.

Det er og viktig å gjere verksemda til rovviltpersonellet i SNO kjend og forstått. SNO er organisert som del av [DNMiljødirektoratet](#), sjå www.naturoppsyn.no. Dei har viktige oppgåver i høve til skadedokumentasjon, rovviltregistrering og felling, men er ikkje som

[DN-direktoratet](#) elles eit forvaltingsorgan. Dei oppgåver dei gjer gjer dei på bestilling frå forvaltingsorgana. I område med generelt lite skade frå rovvilt kan det ofte vere eit problem at saueeigarar ikkje er kjende med SNO sitt rovviltkontaktnett når det oppstår ein akutt skadesituasjon. Informasjons-brosjyrar og intern informasjon i næringa kan truleg vere til hjelp for å bøte på det. Likeeins vil det vere ei viktig oppgåve å formidle SNO sitt mandat og arbeidsmetodikk for å sikre forståing for den rolla SNO har i rovviltarbeidet og dei datasetta SNO har ansvar for.

Å gjere bruk av lokalmiljø og organisasjonar i den praktiske forvaltninga er og ein del av kommunikasjonen. Både i Vest-Agder og i Sogn og Fjordane er det etablert fylkesvise kontaktutval for rovvilttematikk. Relevante organisasjonar og styresmakter er deltakarar i kontaktutvala.

Lisensfelling er pr definisjon ein del av den skademotiverte forvaltninga som er tilgjengeleg for allmenta. Andre døme kan vere organisering av lokale skadefellingslag eller bruk av lokale organisasjonar til sporingsaksjonar eller førebyggjande tiltak.

Ei anna side av dette er tilhøvet til media. Media er svært viktig aktør for forvaltninga, og er avgjerande med omsyn til formidling av informasjon om rovvilt og rovviltproblematikk.

7. GRUNNLAG FOR AVGJERD

7.1 Forvaltningsplan for regionen

Alle nivå i forvaltninga er bunde opp av den nasjonale rovviltpolitikken i sine vedtak. Ein vesentleg del av planen er difor ein kortfatta informasjonsdel om rovvilt og rovviltforvaltning. Forvaltningsplanen gjev føringar for regionale tilpassingar av denne politikken for viltorgana. Ein vedteken forvaltningsplan er eit viktig verktøy for rovviltnemnda og andre viltorgan sitt arbeid, og legg til rette for ei føreseieleg forvaltning utan store overraskingar for partar med interesse i rovviltforvaltning.

Planen skal syne korleis ein vil prioritere førebyggjande og konfliktdepande tiltak, gje råd om bruk av landbrukspolitiske verkemiddel, bidra til eit samordna verkemiddelbruk og reduserte tap og konflikhtar. Rovviltnemnda skal ha nær kontakt med kommunar og organisasjonar i regionen ved utforminga av forvaltningsplanen. [DN-Miljødirektoratet](#) skal gje uttale til planen før vedtak i rovviltnemnda.

7.2 Nasjonalt overvakingsprogram for rovvilt

[DN-Miljødirektoratet](#) har vedteke eit nasjonalt overvakningsprogram for jerv, gaupe, ulv, bjørn og kongeørn. Ansvarleg for gjennomføring av programmet er NINA Rovdata. Registreringar basert på ulik metodikk skal leggjast til grunn for vitskapelege analysar av bestandane for dei aktuelle artane. Førekomst, utbreiing, utvikling, samansetting og storleik av bestandane er viktige datasett. Rovviltforskrifta er spesifikk på at i forvaltninga skal ein berre nytte tal frå det nasjonale overvakingsprogrammet. Det er difor viktig at kvaliteten er god og at det er minst mogleg konflikt om datasetta. Av omsyn til forvaltingsorgana skal NINA levere rapport om bestandsstatus, inkludert tal på ynglingar, ~~DN~~ innan 15. mai året etter.

Overvakingsprogrammet inneheld både generelle metodar og overvakingsmetodikk som er tilpassa dei ulike artane. Dei generelle metodane er:

- Skadedokumentasjon. Rovviltkontaktar som er tilsett av SNO undersøker kadaver som kan vere drepe av rovvilt.

- Tilfeldige rovdyrobservasjonar. Meldingar om rovvilt blir kontrollert av SNO. På same vis som for skadedokumentasjon blir observasjonane kategorisert og lagt inn på Rovbase.
- Tilfeldige observasjonar lagt inn av publikum via app for smarttelefonar, jf www.rovdata.no.
- Fallvilt og jaktmateriale. Nyttast til ulike biometriske mål.
- Genetiske metodar. Analyse av DNA gjev viktig informasjon om genetisk variasjon innan bestanden, slektskap og kunnskap om individa.

Overvakning av gaupe er basert på faste takseringslinjer i terrenget og teljing av familiegrupper. Ansvarleg for å gå opp linane i felt er Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) etter avtale med DNMiljodirektoratet. Tal på kryssande spor i snø blir registrert og er grunnlag for utarbeiding av ein indeks for variasjon av gaupeaktivitet mellom år. To eller fleire gauper som går saman blir registrert som familiegruppe. Bruk av standardiserte avstandar mellom kvar registrering avgjer talet på godkjende familiegrupper i eit område. Det blir ikkje nytta faste sportakseringar i region 1. Registreringar her er avhengig av tilfeldige observasjonar.

Overvakning av jerv er i første rekke knytt til registrering av ynglehi. Det praktiske arbeidet blir i hovudsak utført av SNO som kvart år frå februar/mars kontrollerar kjende ynglelokalitetar og leiter opp nye aktuelle. Funn av lokalitetar blir karakterisert som "dokumentert", "antatt", "usikker" eller "ingen yngling". Resultata gjev eit minimumsmål på tal ynglande hodyr i sesongen.

Dei seinare åra har ein og fått interessante resultat gjennom DNA-analyse av innsamla jervmøkk. Anslag på bestandstorleik gjennom analyse av gjenfunndata frå same individ kan samanliknast med tal frå hiregistreringsmetoden.

På same vis som for jerv er DNA-analyse av møkk frå ulv ein viktig artsspesifikk overvåkingsmetode. På norsk side har Høgskolen i Hedmark ansvar for koordinering av overvakning av ulv. Registrering av par og familiegrupper på snøføre er sentralt element i overvakninga. SNO følgjer opp spor frå ikkje-stasjonære individ. I tillegg er ein god del individ radiomerka gjennom forskningsprogrammet SKANDULV.

Bjørn er ein vanskeleg art å overvake, og har hatt låg prioritet fram til 2006. Dei metodar som tradisjonelt har vore nytta er observasjon av binne med ungar, og baksparing av bjørn på vårsnø for å finne vinterhi. Frå 2006 har kompetansesenteret på Svanhovd, Bioforsk Jord og Miljø, i Pasvik gjort det mogleg å utføre DNA-analysar på mellom anna systematisk innsamla møkkprøvar frå bjørn..

Kongeørn er tatt inn som del av det nasjonale overvåkingsprogrammet frå 2006. Arbeidet med kartlegging av eksisterande data, som i stor grad vil seie reir og territoriar for etablerte par, har starta opp og er i stor grad fullført for region 1. Truleg vil det bli etablert to overvåkingsområde i region 1, i grenseområda mellom Rogaland og Vest-Agder i sør, og i området Voss i Hordaland.

7.3 Rovbase

Rovbase er ein nasjonal GIS-basert database i DN, og som i tillegg nyttast av SNO og fylkesmennene. Alle opplysningar om rovdyrskade på husdyr, observasjonar av store rovdyr og felte rovdyr blir lagt inn i basen. Observasjonane er kopla til digitale kart. Det er og mogleg for alle å gå inn i Rovbase via ein innsynsløysing frå DN sine heimesider, www.dirnatmiljodirektoratet.no/rovbase. Der kan ein få kartbasert kunnskap om rovvilt og rovviltskade på bufe.

Feltkode endret

Søknadar om erstatning for rovviltskade blir og handsama av fylkesmannen gjennom ein separat modul i Rovbase.

7.4 Skadepotensiale

Vedtak om felling eller prioritering av førebyggjande og konfliktdempjande tiltak skal og byggja på kunnskap om skadepotensiale, i første rekke på bufe. Allereie i utgangspunktet er Region 1 definert som eit område med store beiteinteressar. Det er difor heller ikkje fastsett mål for årlege ynglingar av dei fire rovviltpattedyra i regionen.

Vurdering av potensialet for skade er viktig før vedtak om felling. Både i høve til ulike område og i høve til akutte situasjonar som oppstår. Fleire element går inn i ei slik vurdering:

- Tal på beitedyr i eit beiteområde. Jo tettare og fleire desto større kan skadepotensialet vere.
- Driftsform og høve til å setta i verk førebyggjande tiltak kan vere viktig. Dei fleste i regionen slepper sau fritt på utmarksbeite på sommaren og hausten med ein periode før og etter der dyra beiter på innmark eller heimebeite. Ulike tiltak kan vere med på å redusere skadepotensialet. Det er til dømes sannsynleg at seinare slepp på utmarksbeite gjer lamma mindre utsett for tap til kongeørn.
- Erfaring og kunnskap om tap i eit beiteområde frå tidlegare år eller akutte tap er viktig bakgrunn for vurdering av framtidig skadepotensiale.
- Kunnskap om rovviltartane og korleis dei opptrer i eit beiteområde er og vesentleg. Skaden varierar mellom artar, individ og ulike segment i ein rovviltbestand. Tid på året er til dømes ein viktig faktor: Tap til kongeørn er oftast knytt til mai og tidleg juni, medan bjørn gjer størst skade seint på hausten. Dei fleste jerveskadane oppstår og i siste del av beitesesongen. Der er og naturleg nok stor forskjell på om rovviltet er etablert i eit område eller om det er grunn til å tru at det dreier seg om tilfeldige streifande dyr.

7.5 Naturmangfaldlova

Naturmangfaldlova frå 2009 er ein viktig premissleverandør for all forvaltning som gjev effektar på naturmangfaldet. §5 gjev klåre forvaltingsmål for artar:

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Prinsippa for offentlege vedtak i §§8 – 12 skal vurderast eksplisitt før kvart vedtak om forvaltningstiltak eller tilskot, jf naturmangfaldlova §7.

§8 sett krav om at vedtak så langt som råd bygger på vitenskapleg kunnskap om mellom anna bestandane og effekten av vedtaket.

§9 lovfester føre-var-prinsippet. Dersom det ikkje ligg føre tilstrekkeleg kunnskap skal ein sikra seg mot at det blir iverksett tiltak som kan gje alvorleg eller irreversibel skade på naturmangfaldet. Innafor norsk rovviltforvaltning er i regelen kunnskapsnivået høgt.

§10 seier at alle påverkingar av - i dette høvet rovviltbestandane - skal vurderast ut frå den samla påverkinga bestandane blir utsett for. Døme på det kan vere ulovleg felling, arealinngrep og byttedyrtilgong.

§11 seier at tiltakshavar er ansvarleg for å dekke kostnadane ved å hindre eller avgrense skade som tiltaket påfører naturmangfaldet i rimeleg grad. Dette prinsippet er sjeldan aktuelt i rovviltforvaltinga.

§12 gjev pålegg bruk av miljøforsvarlege teknikkar og driftsmetodar så langt det er naudsynt for å oppnå dei beste samfunnsmessige resultatane. Det sett mellom anna krav til utøving av felling og iverksetting av førebyggjande tiltak.

DEL II PRIORITERINGAR I REGION 1

8. ROVVILTARTANE

Mål:

Det skal ikkje vere årlege ynglingar eller skadegjerande rovpattedyr i region 1. Felling er viktigaste førebyggjande tiltak i regionen for å redusere skade på bufe til eit minimum.

Formatert: Skriftfarge: Rød

Merknad [ATB1]: Merknad fra Miljødirektoratet

Formatert: Skriftfarge: Rød

Jakt, lisensfelling og skadefelling vil vere viktigaste førebyggjande tiltak mot rovviltskade på beitedyr. Det er likevel ikkje slik at rovvilt er fritt vilt i regionen: Fellingskvote skal fastsettast og bruk av løyve til skadefelling skal vurderast i kvart høve. Dei store rovpattedyra har store leveområde. Dessutan er lange vandringar ein naturleg del av biologien til desse artane. Region 1 kan difor rekne med både jamn eller meir sporadisk vitjing av rovvilt i tida framover, avhengig av kva art det gjeld.

Ekstraordinær felling på våren er så langt mest effektivt i region 1. **Det er viktig at regionen er fri for kjende førekomstar av rovpattedyr før beiteslepp.**

Formatert: Skriftfarge: Rød

Merknad [ATB2]: Merknad fra Miljødirektoratet

Formatert: Skriftfarge: Rød

Planen føreset at SNO vil kunne gje ei fagleg oppdatert vurdering av førekomstar av dei ulike artane i dei ulike delane av regionen. Dette føreset god dialog med næring/allmenta og fortløpande dokumentasjon etter eigen vurdering. Særleg er det viktig å ha slik oversikt saman med kunnskap frå overvåkingsprogrammet i forkant av fellingsvedtak av rovviltnemnda.

8.1. Gaupe

Snøfattige vintrar og utilgjengeleg terreng gjer det vanskeleg å få ein god kunnskap om gaupebestanden innafor regiongrensa. Det er difor viktig at sporfunn og anna indikasjon på førekomst blir meldt inn til SNO for analyse og dokumentasjon.

Sjå elles avsnitt om kvotejakt på gaupe.

8.2 Jerv

Jerven er det rovviltet som gjer størst skade på sau i landet, og historisk i Region 1. I all hovudsak er skaden knytt til fjellområda, til Stryn og Indre Sogn. I seinare tid og sør til Rogaland. Både lisensfelling, skadefelling og ekstraordinære uttak som hiuttak er aktuelle former for uttak. Tidleg sanking av sau kan vere aktuelt tiltak.

Grenseområda i nord (regionane 3 og 6) har nasjonale mål om årlege ynglingar av jerv. På den eine sida er det ei rimeleg forventning at og Region 1 må ta sin del av belastninga for sauenæringa ved å akseptere innslag av jerv. På den andre sida bør ein opprette dialog, spesielt med Region 3, om ei koordinert forvalting av jerv på tvers av

fylkesgrensa mellom Oppland og Sogn og Fjordane. Denne utfordringa er ikkje mindre etter at region 3, Oppland, har tatt inn grenseområda mot Sogn som del av yngleområdet for jerv i sin forvaltningsplan frå 2012.

Frå Region 1 sin side vil det ikkje vere ønskeleg med ynglande jerv tett opp til regiongrensa.

8.3 Ulv

Dei siste åra har ulven blitt registrert stadig oftare i regionen, særleg i Vest-Agder. Det dreier seg likevel om få individ som oftast vandrar lange avstandar. Det er typisk for ungdyr å leggje ut på lange vandringar før dei eventuelt etablerer seg.

Ulv kan gjere stor skade på sau, og det er aktuelt å vurdere skadefelling. Lisensfelling kan og vere aktuelt. Det er svært vanskeleg å felle ulv utanom sporsnøsesongen. Vellukka lisensfelling krev godt organiserte grunneigarar samt engasjerte, kompetente og godt organiserte jegerar.

Når ulv blir observert utanom beitesesongen er det viktig å formidle beskjed til aktuelle saueigarar som har dyra ute, slik at dei kan sette inn dyra. Ulven sin evne til å flytta seg raskt over store avstander sett store krav til forvaltninga, næringa og fellingslag.

Forvaltning av ulv er i stor grad forvaltning på individnivå. Det er viktig å gjere forsøk på å skaffa seg kunnskap om det aktuelle individet frå sporing og DNA-analysar i regi av SNO. Dersom det syner seg at ulven er viktig for overlevinga av bestanden, til dømes fordi DNA-profilen er gunstig i høve til innavlsproblema i bestanden, skal terskelen for felling etter måten vere høg, jf avtale mellom [DN-Miljødirektoratet](#) og Naturvårdsverket 1. april 2012. Dette gjeld særleg utanom beitesesongen.

8.4 Bjørn

Region 1 er så langt frå kjerneområda for bjørn som råd i landet. Bestanden i Sverige er stor, men enno er det langt att før ein når dei nasjonale måla i Noreg. Det er langt mellom kvart individ som dukkar opp i vår region. På veg mot det nasjonale målet på 13 årlege ynglingar vil frekvensen av førekomstar i Region 1 truleg auke. Skadefelling kan vere aktuelt verkemiddel.

8.5 Kongeørn

Regelverket gjev ikkje opning for regulering av bestandstorleiken av kongeørn. Fylkesmannen har likevel høve til å gje løyve til felling av skadegjerande individ.

Det er eit mål for regionen å auke kunnskapen om kongeørn gjennom etablering av to overvåkingsområde lokalisert til Lund og Voss. I tillegg til kunnskap som blir opparbeida gjennom dette, er det aktuelt å ta initiativ til tiltak som aukar kunnskap om atferd, og kongeørn som skadegjerar på lam. Analyse av data frå Rovbase bør prioriterast for å få gode haldepunktar for vidare arbeid om dette. Det er ønskeleg å bestille dette arbeidet av SNO.

Kunnskapen om territoriar og hekkeområde for kongeørn bør og nyttast for å redusere negativ verknad av menneskeleg verksemd. Kommunar og fylkesmenn bør aktivt nytte slik kunnskap for å unngå utbygging og aktivitet nær hekkeområdene. Vidare bør slik kunnskap gjerast tilgjengeleg for politi og SNO for å hjelpa til i arbeidet for å hindre

faunakriminalitet. Stadfesta data om kongeørnreir skal ikkje vere offentleg tilgjengeleg. Kven som skal ha tilgong på slike data må vurderast i kvart høve.

9. DIFFERENSIERT FORVALTING

Alle regionar har etter ordlyden krav i rovviltforskrifta til geografisk differensiert forvaltning. Det vil seie at arealet innafør regionen skal handsamast ulikt i høve til prioritering av førebyggjande og konfliktdempande tiltak, og i høve til ulike formar for felling.

Region 1 er i ei særstilling i høve til dei andre regionane på det viset at det ikkje er krav om årlege ynglingar for dei store rovpattedyra. Slike krav vil difor ikkje sette grense for nemnda sin vedtaksrett om felling etter §§8, 10 og 11.

Felling er difor viktigaste førebyggjande tiltak. Beitebruken har prioritet i Region 1. I høve til andre regionar vil førekomst og skade vere tilfeldig og lite føreseieleg. Det er difor vanskeleg å gjere geografiske skilnader når det gjeld prioritering av tiltak som rettar seg mot næring eller konfliktdempande tiltak.

Det vil vere høgt prioritert å reservere tilstrekkeleg med midlar til førebyggjande tiltak til område med årvisse og store skader. Jervområda i Indre Sogn og område med regelmessig førekomst av ulv eller andre rovviltartar på Agder skal ha særskilt merksemd. Lisensfelling skal tilsvarende rettast inn mot område som tradisjonelt har store skadar frå aktuell rovviltart.

10. FØREBYGGANDE OG KONFLIKTDEMPANDE TILTAK

Rovviltnemnda får kvart år ei økonomisk ramme som skal dekke:

- Tilskot til førebyggjande og konfliktdempande tiltak
- Løn og andre utgifter til skadefellingslag
- Drift av rovviltnemnda

Heile budsjettet skal fordelast mellom fylkesmennene i regionen på budsjettmøte i mars kvart år. Midler til drift av nemnda overførast til fylkesmann med sekretariatsansvar. Rovviltnemnda skal gje føringar for bruken av midlane og ta omsyn til skadeproblematikken i dei ulike fylka før vedtak om fordeling. Vidare må nemnda gje føringar for fordelinga mellom beløp som kan nyttast til ordinære søknadar og beløp som må settast av i reserve til akutte førebyggjande tiltak og utgifter til skadefelling.

Alle søknadar om tilskot til FKT skal sendast om elektronisk søknadssenter og fyller vilkåra for tilskotsordninga som føresetnad for å få tilslag heilt eller delvis på søknaden. Fylkesmennene i regionen er samde om felles søknadsfrist til 15. februar i søknadsåret. Før vedtak må fylkesmannen og ta omsyn til prioriteringar frå rovviltnemnda og budsjettramme. Dersom nemnda gjev opening for det kan fylkesmennene nytte unytta midlar til akutte tiltak til ordinære FKT-tiltak etter beitesesongen.

Budsjettering med akutte behov for førebyggjande tiltak og utgifter til skadefelling er krevjande, fordi behova er svært lite føreseielege i region 1. Det er likevel naudsynt å sikre dei mest aktuelle fylka med slike reserver. Omdisponering mellom fylka innan regionen er tungvint og ikkje mogleg utan gjennom vedtak frå [DNMiljødirektoratet](#). Nemnda kan vedta at reservemidlane kan nyttast til ordinære søknadar etter beitesesongen.

Utgifter til drift av nemnda er føreseieleg, og skal i regelen dekke ordinær møteverksemd i nemnda. Leiar kan bestemme at budsjettet og skal dekke andre viktige møte. Sekretariatet har ansvar for at utgifter til drift og løn (1427.21) er i samsvar med gjeldande regelverk i staten.

Storleiken på ramma for 1427.73 har vore såpass liten at det er behov for å gjere klåre prioriteringar. Utfordringane med usikre utgifter i løpet av beitesesongen sett i tillegg krav om god bruk av restmidlar dei siste månadane i året. Ramma kan ikkje overførast til året etter.

I 2013 fekk nemndene ein eigen post på 1427.21 som kan nyttast til tenestekjøp. Det vil seie forsknings- og utgreiingsprosjekt som fylkesmenn og nemnder tar initiativ til sjølv. Desse midla kan ikkje nyttast til tilskot.

Det er viktig at bruken av tilskota rapporterast innan fristen. I tillegg til rekneskap for bruken av pengane skal det settast vilkår om rapportering om verknaden av tiltaket. Nemnda skal ha tilgong på tiltaksvisse evalueringar for tiltak det er gitt støtte til i fjoråret i samband med årleg fordeling og prioritering av midler til FKT til fylkesmennene.

Fristar for FKT_iltak:

Søknadsfrist: 15. februar

Rapportering av rekneskap og gjennomføring: 1. desember

Fylkesmannen rapporterar bruken av FKT-midlane til [DN-Miljødirektoratet](#) og rovviltnemnda innan 15. januar året etter. Rovviltnemnda fordeler budsjett mellom fylkesmennene på møte i mars.

10.1 Landbrukspolitiske verkemiddel

Som nemnd over er ulike tilskotsordningar over landbruksbudsjettet mindre aktuelt for Region 1 i høve til dei andre regionane. Men særleg på eitt punkt er det likevel viktig å streka under landbruket sitt ansvar i Region 1: Finne årsakar til store tap av sau og lam på utmarksbeite, og legge til rette for tiltak som reduserer tapa av omsyn til næring og dyrevelferd. Over 95% av alle tap på utmark i regionen skuldast andre årsakar enn rovvilt om ein legg utbetalte erstatningar til grunn.

Ofte er det uklårt om rovvilt er årsak til tapa eller ikkje. Prosjekt for å finne tapsårsakar på beite med store tap er difor prioriterte førebyggjande tiltak i regionen (sjå under), dersom det er mistanke til freda rovvilt. Slike prosjekt er ofte kostnadskrevjande, og krev finansiering frå fleire kjelder for å bli realistiske. Rovviltnemnda oppmoder landbruksstyresmaktene til å prioritere bruk av tilskot til slike prosjekt.

Organisert beitebruk er ei viktig ordning for sauenæring og for rovviltforvaltning. Det siste ikkje minst fordi det er berre innafor denne ordninga ein kan finne oversiktar som syner kvar sauen beitar, kor tett det er med sau, og tapsstatistikk for beiteområda. Det er viktige tal i høve til utøving av ei differensiert forvaltning, vurdering av skadepotensiale i akutte skadesituasjonar og for vurdering av "normaltap" i erstatningssakar. Det finst ikkje gode oversiktar for sau utanfor OBB.

Rovviltnemnda vil oppfordre landbruksforvaltninga til å ta tak i dette problemet, slik at det blir mogleg å skaffe seg digital geografisk oversikt over dei ulike beiteområda, tal for sau pr arealeining og tap på beite – uavhengig av om besetningane er organiserte eller ikkje. Ei opplagt løysing som vil vere til stor hjelp er å innføre på nytt krav om opplysning om

tap på beite i samband med søknad om produksjonstilskot. Dette gjeld alle bruk. Utover det bør landbruksstyresmaktene og næringa arbeide for auke oppslutninga om OBB.

For andre landbrukspolitiske økonomiske verkemiddel vil nemnda gjere fortløpande vurderingar i høve til behov. Det er naturleg å ha ein tett kontakt med spesielt landbruksavdelingane hjå fylkesmennene om dette.

10.2 Aktuelle FKT-tiltak

Forskriften om tilskot til førebyggjande tiltak mot rovviltskader listar opp tiltak som kan få støtte, sortert under tiltak med direkte tapsreducerande effekt, tiltak for å auke kunnskap om tap og konfliktdempande tiltak.

Dei mest aktuelle tiltaka i region 1 er:

a) Kombinasjonar med utvida tilsyn. Det er ikkje høve til å gje tilskot til utvida tilsyn, utan kombinert med andre tiltak som er konkretisert i forskrifta §5 b). Tiltaka må innrettast mot å redusere tap.

Det kan mellom anna utbetalast tilskot til intensivt tilsyn når det er oppdaga rovviltskade. Slikt tilsyn skal kombinerast med t.d. kadaverhund eller nattkve.

b) Tidlegare sanking. Tiltaket er spesielt eigna i område der jerveskade oppstår mot slutten av beitesesongen. Bioforsk, www.viltskadesenter.no, har utarbeidd standard for dette tiltaket, godkjend av DN, som skal følgjast.

Standard sats som normalt skal nyttast inntil vidare er tilskot på maksimum kr 6,- pr dyr/dag, og uavhengig av om det er sau eller lam. Dersom det i einstilte høve kan vere aktuelt å gje tilbod om heimebeite i staden for utmarksbeite skal ein gå ut frå standard for beredskapsareal utarbeidd av Bioforsk. Fylkesmannen må i slike høve sjå til at også andre tiltak som kan redusere kostnadane er gjennomgått i søknaden, jf alternative berekningar i rapporten. Satsen skal differensierast og i alle høve ikkje gå ut over basisalternativet i rapporten, kr 771,- pr beitedyr. Dette gjeld berre beitedyr som elles ville gått på utmarksbeite.

Dersom ein vil ha økonomisk tilskot må tidlegare sanking avtalast med fylkesmannen på førehand. Søknad om tilskot bør primært fremjast av beitelag eller slik at søknaden dekker all sau frå eit skadeutsett beiteområde. Fylkesmannen skal gje svar på søknaden innan kort tid.

Normal sanketid frå fjellbeite i regionen er 10. september. Etter den tid har fjellbeite lite forverdi. Tilskot til tidlegare sanking etter den tid er aktuelt berre som reine unnatak og da i samråd med Mattilsynet.

I vurderinga av om fylkesmannen skal gje tilskot til tidlegare sanking må det takast omsyn til fleire element:

- Storleiken på tapsreducerande effekt i området. Erfaring frå tidlegare beitesesongar, førekomst av rovvilt og akutte tap kan antyda potensialet for tap utan sanking. Verknaden er og avhengig av kor stor oppslutning det er om tiltaket i beiteområdet.
- Kostnadar ved sanking aukar jo tidlegare ein sankar. Den totale gevinsten i høve til reduserte tap blir og ofte liten ved svært tidleg sanking fordi rovviltet i staden vil gjere skade i andre beiteområde.
- Det kan vere aktuelt å samrå seg med dyrevernemnd eller Mattilsynet for å klårgjere om det er gode argument ut frå omsyn til dyrevern for tidleg sanking.

- Tidleg sanking medfører ofte store kostnader, og fylkesmannen har eit avgrensa budsjett til slike tiltak. Søknadar som kjem tidleg i beitesesongen må vurderast i høve til potensielle behov for akutte tiltak mot slutten av beitesesongen. Til dømes vil det vere mogleg å hjelpe fleire med finansiering av tidleg sanking mot slutten av sesongen. Ved mistanke om store behov for tidleg sanking bør fylkesmannen freista å få omdisponert budsjett frå andre fylkesmenn innan regionen dersom det er mogleg i tide.
- I område med behov for tidleg sanking kan det vere aktuelt å sikre alternativt beiteareal som beredskap. Det kan vere aktuelt med innegjerda område i beiteområdet eller å sikre tilgong på beitemark i område utan rovvilt. Slik beredskap bør planleggast i god tid på førehand.

Ein variant på Vestlandet kan vere behov for kompensasjon for kostnader knytt til innsett eller sanking av dyr frå utmark i vinterhalvåret. I kystnære område, t.d. på øyar, er det ein del såkalla villsau (utgangarsau) som etter dyrevernlova kan gå ute heile vinteren. På nokre plassar er det mistanke om ein del tap til kongeørn. Eit anna døme er andre sauerasar som på grunn av mildt klima kan gå ute delar av vinteren med utlagt for og tilgong på le. Desse besetningane kan vere utsett for skade frå streifande ulv.

Når det gjeld villsau er dette ein svært ekstensiv driftsform med lite kostnader. Sanking og slepp på heimebeite er i regelen lite aktuelt. Skadeproblematikk i slike område må ein i dei fleste høve finne andre løysingar på. Oppretthalde tilfredsstillande trevegetasjon og andre høve til skjul kan vere døme på tiltak.

Ved førekomst av ulv utanom beitesesongen bør gardsbruk med sau ute i området varslast så snart som råd. I dei fleste høve vil ein kunne forvente at dyra blir satt inn på fjøs eller i hegn på gardsbruket kostnadsfritt i den aktuelle perioden. Ved spørsmål om tilskot må dette dokumenterast særskilt og handsamast separat i kvart høve av fylkesmannen. Dersom dette ikkje blir gjort kan det eventuelt få konsekvensar i form av bortfall eller redusert erstatningsutbetaling, jf erstatningsforskrifta §4a.

c) Seinare slepp på utmarksbeite

Dette kan vere eit aktuelt tiltak spesielt i område med problem i høve til kongeørn, men kan og vere nyttig i område med gaupe. Seint slepp i utmark kan og vere fornuftig i område med mykje tap til raudrev og skade/sjukdom på små lam.

d) Utpøving av kadaverhund og vokterhund. Utdanning og bruk av hundar i tapsutsette område kan vere gode verkemiddel for å redusere tap og raskt finne kadaver. Det er gjort interessante forsøk med bruk av voktarhund dei siste åra. Eit relevant døme kan vere å nytte voktarhund i samband med tilsyn. Informasjon om det, mellom anna standard for bruk av vokterhund, kan ein hente frå www.viltskadesenter.no i regi av Bioforsk.

I Vest-Agder er det på gang eit prosjekt med sikte på å utdanne kadaverhundar. Det same prøvast ut i Sogn og Fjordane. Dersom det lukkast vil det vere til stor hjelp med å finne daude dyr i område med store tap. Tidlege funn kan gjere det mogleg å skilje rovvilttap frå andre tapsårsakar.

e) Løn og tilskot til skadefellingslag. I tillegg til uføreseielege utgifter til bruk av skadefellingslag jf kap 6.6, vil det og vere aktuelt å vurdere søknadar om tilskot frå interkommunale skadefellingslag til tiltak på line med andre søknadar etter FKT-ordninga.

f) Tiltak som auker kunnskapen om rovvilttap i regionen. Tiltak som er høgt prioritert av rovviltnemnda er:

- Kunnskap om kongeørn som skadevaldar på lam, t. d. gjennom analyse av Rovbase. Det kan vere aktuelt med samarbeid med SNO om dette.
- Bruk av GPS-teknologi, "radiobjøller", til overvaking og avdekking av tapsårsakar av beitedyr i rovdyrutsette område. Prioritering av slike prosjekt føreset som eit minimum at teknologien er ferdig utvikla og at midlar frå landbrukssektoren finansierer det meste av kostnadane.
- Kurs som auker kunnskap om og interesse for jakt og lisensfelling, og kursing av godkjende skadefellingslag. Bruken av tilskot i slike samanhenger skal fremje oppbygging av jegerar og fellingslag med god kompetanse på sikkerheit, jaktetikk, rovvilt og felling av rovvilt.

Rovviltnemnda vil ta initiativ til å følgje opp kongeørnprosjektet med ei undersøking av kongeørn som skadevaldar på lam i løpet av planperioden.

g) Konfliktdempande tiltak kan og vere aktuelle. Auka kunnskap og formidling av kunnskap, kontakt mellom ulike grupperingar i knytt til rovvilt er viktige bidrag til auka forståing, betre samhandling og mindre konflikt.

11. FELLING

Felling skal ikkje vere til skade for bestanden si overleving, og skadefelling skal innrettast mest mogleg mot dei individa som gjer skade. Vedtak om

felling, inkludert vilkår for felling, må byggja på ulike vurderingar:

- Det er ikkje mål om yngling eller førekomst av av gaupe, jerv, brunbjørn og ulv i regionen. Nemnda skal ta omsyn til dei sterke beiteinteressane i området og dei konfliktane som lett vil oppstå med fast etablering av freda rovpattedyr.
- Omsynet til høve til klage på fellingsvedtak må i første rekkje takast vare på gjennom rovviltnemnda sine vedtak om kvoter. I vedtak om skadefelling er situasjonen ofte akutt og det er krevjande å ta omsyn til klagehandsaming før iverksetting.
- Lisensfelling og jakt er eigna verkemiddel for ein generell bestandsreduksjon i eit område. Skadefelling skal i regelen nyttast når målet er retta inn mot bestemte skadegjerande individ.
- Ved førekomst av spesielt verdfulle rovviltindivid skal terskelen for felling aukast.

Ein skal legge til rette for effektiv skademotivert felling, men det må ikkje gå ut over sikkerheit og krav til etisk forsvarleg felling. ~~Bruk av f~~Fellingspremie kan berre fastsetast for felling av gaupe i ordinær jakt. Fellingspremie er ikkje lovleg i samband med skadefelling eller lisensfelling. gaupe og eVentuelle vilkår for premie må vurderast av fylkesmannen eller kommune i kvart høve. jf viltlova §51. FKT-midler kan ikkje nyttast til fellingspremie. Ein må i alle høve unngå at storleiken på premien kan gå ut over sikkerheit og god jaktetikk.

	Skadefelling	Lisensfelling
Grunneigarrett	ikkje naudsynt	naudsynt
Ope jakt for lokale jegerar	nei	ja
Krav til kompetanse	Ja	nei
Rask og spissa aksjon	Ja	nei
Kostbar	Ja	nei
"Brei front", kopla til anna jakt	nei	ja
Felling etter 15.02	nei	Ja, ulv til 31.03
Eigna for generell bestandsregulering	nei	Ja
Eigna for uttak av bestemte individ	ja	nei

Tabell 14: Oppsummering av skilnader mellom skadefelling og lisensfelling

11.1 Skadefelling og skadefellingslag

11.1.1 Kongeørn

Fylkesmannen kan gje løyve til felling av kongeørn i samsvar med dei rammer som er sett i Rovviltforskrifta §12.

11.1.2 Gaupe, jerv, ulv og bjørn

Rovviltnemnda vedtar eventuell kvote for betinga skadefelling i tilstrekkeleg tid før 1. juni av omsyn til kunnskapsgrunnlag og eventuell klagehandsaming. [DN-Miljødirektoratet](#) kan fastsette kvote i tillegg.

Normalt vil det vere aktuelt å gje høve til skadefelling av alle dei 4 artane gjennom vedtak om kvote for betinga skadefelling. Før fylkesmannen vedtar bruk av kvota skal han vurdere om felling ikkje er i konflikt med nasjonale bestandsmål for arten. Til dømes bør det vere ei høg terskel for å vedta felling av bjørnebinne, eller ulv som er genetisk viktig.

Fylkesmennene skal raskt ta stilling til om det er behov for uttak gjennom skadefelling. Særleg gjeld det i akutte situasjonar i beitesesongen. Skadefelling etter beitesesongen kan og vere aktuelt for å avverge framtidig skade på husdyr. I slike høve skal fylkesmennene freiste å gje vedtak innan situasjonen mister sin aktualitet.

Før uttak av ulv utanom beitesesongen skal ein freiste å samle inn DNA-informasjon frå individa. Utanom beitesesongen må saueeigarar som har sauer ute få beskjed om å ta dyra inn i hus når det er ulv i nærleiken.

Førebyggjande tiltak bør vurderast sterkt i dei høve uttak gjennom skadefelling er vanskeleg. Felling på barmark kan vere døme på det.

Fylkesmannen skal sette vilkår for kvart fellingsløyve. For å ha best mogleg kontroll med utgiftene og for å spisse inn fellinga til det skadegjerande individet må fellingsperioden avgrensast i tid og stad. Eit fellingsløyve bør ikkje vare lenger enn 2 veker. Forlenging kan vurderast dersom situasjonen tilseier det.

Til forskjell frå lisensfelling og kvotejakt er dyr felt på skadefellingsløyve viltfondet sin eigedom.

11.1.3 Bruk av skadefellingslag

Vedtak om felling blir i dei fleste tilfella aktualisert gjennom søknad frå kommunar eller organisasjonar, men fylkesmannen kan og gjere vedtak på eige initiativ. I regelen er det difor søker som og får ansvar for gjennomføring av fellingsoppdraget. Fylkesmannen skal avgjere kven som kan nytte fellingsløyvet, og skal ha liste over namn og adresse på alle aktuelle personar. I regelen skal etablerte interkommunale skadefellingslag nyttast.

Fylkesmannen skal og fastsette vilkår som gjer det tydeleg for heile fellingslaget kva reglar som gjeld for felling og felt vilt. Personar som tar del i skadefelling kan ikkje samstundes driva lisensfelling, jf brev frå [DN-Miljødirektoratet](#) 03.03.08.

Fylkesmannen tar og stilling til eventuell bruk av tilskot, jf kap 10.2 e), og kontakt med SNO dersom det kan vere aktuelt med hjelp til fellinga frå dei. SNO kan vere til god hjelp for lokale fellingslag, dersom dei blir beden om det og dei etter eigen vurdering vil prioritere ressursar til det.

Det er etablert skadefellingslag som tilfredsstillar kriteriane for kommunale fellingslag i alle fylka i regionane med unntak av Hordaland, jf kap 6.6. Desse bør nyttast ved fylkesmennene sine vedtak om skadefelling.

I Vest-Agder er det Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning som har ansvar for det interkommunale skadefellingslaget på om lag 70 medlemmar. Medlemmane i laget er oppnemnd av kommunane. Åseral kommune er vertskommune som årleg utarbeidar kontraktar og evalueringar. Fylkesmannen hjelper til med mellom anna organisering, rettleiing/opplæring. Ordninga er evaluert i 2013, og partane er godt nøgde.

I Sogn og Fjordane og i Rogaland er modellen noko ulik: Den felles utmarksavdelinga til Sogn og Fjordane skogeigarlag og Vestskog har ansvar for skadefellingslaga i dei respektive fylka med støtte frå mellom anna beitenæringa.

For fylkesmennene er det ei føresetnad for bruken av fellingslag etter forskrifta §9a at laga har tilstrekkeleg kompetanse og lokal/kommunal forankring.

11.1.4 Ekstraordinær skadefelling

Ekstraordinær felling etter 15. februar og uttak av hi i regi av SNO er berre aktuelt etter vedtak av [DN-Miljødirektoratet](#).

Leiar og nestleiar av nemnda har mandat til å gje innspel til [DN-Miljødirektoratet](#) om behov for ekstraordinære uttak på vegne av nemnda. Med mindre bestandsituasjonen er endra sidan august året før vil restkvotar etter lisensfellingsperioden vere eit utgangspunkt for behov for ekstraordinære uttak.

11.2 Lisensfelling

Lisensfelling er skademotivert, men gjev samtidig vanlege jegerar høve til å felle rovvilt. Lisensfelling skal vere viktigaste verkemiddelet for å redusere rovviltbestandane i beiteprioriterte område som region 1. Det er aktuelt å opne for lisensfelling av jerv, ulv og bjørn.

Rovviltnemnda vil samrå seg med regionane 2 og 3 før vedtak om lisensfelling.

Irregulær avgang eller skadefelling gjennomført etter rovviltnemnda sitt vedtak skal belastast kvoten.

Fylkesmennene administrerer lisensfellinga.

Jegerar skal mellom anna halde seg oppdatert over storleiken på kvota til ein kvar tid. Sekretariatet for rovviltnemnda har ansvar for oppdatering av informasjon om lisensfelling av jerv på nærare angitt telefonnummer. Felling eller forsøk på felling skal umiddelbart meldast til fylkesmannen og andre i samsvar med lisensen. Fylkesmannen skal umiddelbart ta kontakt med sekretariatet for oppdatering av informasjonstelefon.

Rovviltnemnda skal innan lisensfellingsperioden er slutt ta kontakt med [DN Miljødirektoratet](#) for drøfting av behov for uttak av eventuell restkvote.

Etter §31 i forskrift om jakt og fangst er det gitt høve til å nytte bås til levandefangst av jerv etter søknad til fylkesmannen. Eitt vilkår er krav om tilsyn minst kvar morgon og kveld. Omsyn til dyrevern gjer at ordinær jakt er ønskeleg framfor båsfangst.

Gjennom alle år har det blitt tatt ut lite jerv gjennom lisensfelling samanlikna med uttak gjennom hiuttak og ekstraordinære fellingar. Rovviltnemnd og fylkesmennene skal saman med SNO, næringa og andre organisasjonar legge til rette for kurs og anna aktivitet for å auke merkemda og kunnskapen om lisensfelling.

11.3 Kvotefri jakt på gaupe

I Region 1 vil ein leggja opp til ei vidareføring av kvotefri jakt. Rovviltnemnda kan likevel vedta å innføre kvoteavgrensa jakt eller lisensjakt etter nærare vurdering til ein kvar tid. Vurderingsgrunnlaget vil i hovudsak vere bestandsutviklinga for gaupe. Rovviltnemnda avgjer kvart år vedtak om kva form for felling som skal nyttast.

Utan mål om årlege ynglingar i regionen vil kvotejakt med heimel i viltlova §9 vere lite føremåltenleg. Særleg når det er opna for kvotefri jakt i delområde av regionar med nasjonale mål. Det er heller ikkje særleg aktuelt å innføre lisensfelling av gaupe utan at regionar med nasjonale mål gjer det same.

Det er og vanskeleg å avgrense gaupejakt til bestemte område innan regionen, sidan førekomstane er spreidde i heile regionen. Dette kan og variere frå år til år.

Ved eventuell bruk av bås til levandefangst av gaupe, gjeld tilsvarende som for lisensfelling av jerv. Båsfangst krev godkjenning av fylkesmannen.

Som for anna felling av freda rovvilt skal felling eller forsøk på felling straks meldast til fylkesmann og SNO. Jegeren har og plikt til utan vederlag å levere skrott til vitskaplege føremål i samsvar med vedtak i rovviltnemnda.

12. INFORMASJON, MEDVERKING OG KOMMUNIKASJON

Rovviltstyremaktene har ei viktig oppgåve i å gje sakleg informasjon og å legge til rette for god kommunikasjon mellom partane i rovviltspørsmål. Generelt om dette kan ein finna i kap. 6.4.

Overordna føremål er å skape forståing og aksept for rovviltpolitikken og legge grunnlag for ei effektiv og forutseieleg forvaltning. Dette bør vere enklare å få til i Region 1 i høve til andre regionar. Det er likevel ei stor utfordring på generell basis å bryte ned negative haldningar til rovvilt som ikkje direkte er knytt til økonomisk skade. Rovvilt er ofte mytebelagt, kan vere gjenstand for kompromisslaus motvilje eller ugrunna frykt. Viktig mål for forvaltninga må vere å formidle kunnskap og haldningar til naturmiljø som kan hjelpe til med å fjerne stigmatiseringa av desse artane. Ein gjennomgåande felles forståing for rovvilt og aksept for at dei faktisk skal ha ein plass i norsk natur, vil gjere det mykje lettare å gjennomføre ei kunnskapsbasert forvaltning.

På den andre sida er det viktig å arbeida for ei forståing for den rolla beitebruket spelar som kulturberar og næring. Inntekta er ofte marginal, og store tap til rovvilt kan truge eksistensgrunnlaget for busettingar i distrikt med lita anna inntektsgivande arbeid.

12.1 Forvaltningsplan

Forvaltningsplanen skal gje forståeleg og kortfatta informasjon om dei ulike sider av rovviltforvaltninga i tillegg til sjølve planen for korleis den nasjonale politikken skal tilpassast i Region 1. Planen bør syne utfordringane i region 1 og rovviltnemnda sine mål og verkemiddel for å oppnå måla. Prosessen fram til ein gjeldande plan er kanskje like viktig: Invitasjon til diskusjon og samarbeid fremjar kunnskap om temaet og gjev forankring av planen.

Etter høyringsprosess og informasjonsmøte i kvart fylke, samt fagleg kvalitetssikring i [DN Miljødirektoratet](#), skal planen vere tilstrekkeleg gjennomarbeidd til å kunne fungere som eit godt verkty for rovviltforvaltninga i Region 1. Rovviltnemnda vurderer fortløpande behov for revisjon av planen, men skal minst reviderast kvart 4. år.

12.2 Rovviltnemnda

Rovviltnemnda vil normalt ha 3-4 ordinære møte kvart år. Innkalling, saksframlegg, vedtak og protokoll blir lagt ut på sekretariatet si heimeside og på "Sharepoint"-sidene (internettbasert innsynsløysing for rovvilt-styresmaktene). Aktuelle organisasjonar får tilsend vedtak som kan påklagast på epost. Sekretariatet utarbeider epostliste som alle interesserte mottakarar av vedtak kan skriva seg på.

Møte i rovviltnemnda er i regelen opne møte, men utan talerett for frammøtte som ikkje er inviterte.

Det vil vere naturleg at særleg leiar i rovviltnemnda og sekretariat har ein viss aktivitet utover ordinær møteverksemd, særleg knytt til fylkesvise kontaktutval. Det kan og gjelda ordinære medlemmar i nemnda.

Rovviltnemnda har behov for samordning av si forvaltning med andre regionar og [DN Miljødirektoratet](#). Det er difor ønske om at [DN/MD Miljødirektoratet/KLD](#) legg til rette for samlingar på tvers av fleire regionar minst ein gong kvar valperiode. Utveksling av synspunkt og fagleg oppdatering er viktige føresetnader for ei koordinert forvaltning.

Etter behov vil og rovviltnemnda opprette kontakt med naboregionar. Det er særleg behov for dialog med region 3, om forvaltning av jerv generelt og før vedtak om lisensfelling på jerv, og med region 2 om lisensfelling på ulv. Framlegg til vedtak om lisensfelling bør utvekslast mellom tilgrensande regionar før vedtak i nemndene.

Rovviltnemnda skal og sjå til at det er etablert tilfredsstillande arenaer for kommunikasjon om rovviltforvaltning i fylka. I Sogn og Fjordane og i Vest-Agder er det oppretta fylkesvise kontaktutval for rovviltsaker. I tillegg til nærings- og interesseorganisasjonar skal nemnda invitere til god kontakt med SNO og Mattilsynet.

12.3 Fylkesmannen

Fylkesmannen har ei viktig rolle i akutte rovviltsaker, og må raskt ta stilling til spørsmål om skadefelling eller førebyggjande tiltak. Det gjeld ikkje minst om sommaren når dei fleste har ferie. I slike høve er det viktig å ha ein lett forståeleg handlingsplan. Den bør innehalde punktvis oppsett for ulike alternative løysingar, referanse til viktige kontaktar og mest mogleg ferdige oppsett for brev.

Ved skadeproblematikk langs grensane til andre regionar bør Fylkesmannen samordna skadefellingsvedtak med naboregionen.

Fylkesmennene bør ha ei økonomisk ordning med vakttelefon i beitesesongen, som sikrer rask reaksjon i akutte høve. DN tildelte midler til dette første gong i 2012.

Alle fylkesmenn i regionen bør legge ut relevant informasjon om møta i rovviltnemnda og fellingsvedtak på egne heimesider.

12.4 Andre aktørar

Viktige premissleverandørar for rovviltforvaltinga er SNO sitt rovviltpersonell, NINA Rovdata gjennom det nasjonale overvåkingsprogrammet og Mattilsynet som forvaltningsstyresmakt for dyrevernlova. Det er viktig at både fylkesmenn og rovviltnemnda inviterer til god kontakt med desse organisasjonane.

Fylkesmenn og SNO har saman gitt ut fylkesvise brosjyrar med kortfatta informasjon om rovviltforvalting kvart år. I denne er det mellom anna viktig informasjon om rovviltkontaktane, slik at saueeigarar lett kan få tak i dei i t.d. akutte skadesituasjonar. Dette samarbeidet bør fortsette.

Næringsorganisasjonane har og viktige oppgåver i rovviltforvaltinga. Ikkje minst i høve til å informera egne medlemmar. Organisasjonane er dessutan viktig samarbeidspart og kunnskapsformidlar til forvaltinga. Utan eit konstruktivt samarbeid med næringa vil det vere vanskeleg å gjennomføra effektive tiltak eller oppnå måla for forvaltinga. Ei føresetnad for eit godt samarbeid er at næringa tar sin del av ansvaret for gjennomføring av den nasjonale rovviltpolitikken. Til dømes kan ein forvente at næringa tar del i gjennomføring av ulike førebyggjande tiltak innanfor rimelege grenser utan kompensasjon.

I Sogn og Fjordane og i Vest-Agder er det etablert fylkesvise kontaktutval, som skal sikre god kommunikasjon mellom dei ulike partane og viltorgan om rovviltspørsmål. Dei to andre fylka bør og vurdere å etablere liknande forum.

Kommunar og fylkeskommunar er viktige aktørar i forvaltinga, sjølv om dei ikkje har mange konkrete oppgåver etter rovviltforskrifta. Fylkeskommunane har sjølv sagt ei avgjerande rolle som utgangspunkt for rovviltnemndene. Kommunane er ei kjelde til kunnskap om lokale tilhøve og kan vere ein aktiv medspelar for å gjennomføre lokale tiltak.

12.5 Media

Media er ein uunnverleg samarbeidspart i høve til informasjon og kunnskap om rovvilt. Dei kan likevel by på utfordringar, særleg i akutte situasjonar. Desse punkta er viktige å merke seg når ein får spørsmål frå media:

- Det er generelt viktig å vere så open som råd om dei faktiske tilhøva utan å trekke konklusjonar før det faktisk ligg føre ein konklusjon. Forvaltninga har generelt ei plikt til å gje informasjon.
- Ver mest mogleg generell i kommentarar til einskildsaker. Nytt høvet til å informera om rovvilt og regelverk. Ver og forsiktig med å kommentere saker som kan påklagast.
- Det er viktig å få fram alle relevante argument frå ulike sider i det som oftast er konflikt mellom rovvilt og saueeigarar. Å skapa forståing for eit heilskapleg perspektiv i ein akutt sak er ei vanskeleg men viktig utfordring.
- Det kan vere viktig å nytte pressemeldingar eller egne internettsider til å legge ut sakleg informasjon om aktuelt rovviltstoff. Offensiv haldning gjev eit betre høve til å vinkle saka etter egne ønske.

- Ver tydeleg på kven du representerer, til dømes har SNO og fylkesmannen ulike rollar.

Vedlegg

Viktige internettadresser

- Forskrift om forvaltning av rovvilt: <http://www.lovddata.no/for/sf/md/md-20050318-0242.html>
- Forskrift om utøvelse av jakt og fangst: <http://www.lovddata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovddata/for/sf/md/md-20020322-0313.html&dep=md&emne=forskrift+om+ut%20d8velse+av+jakt+og+fangst+&>
- St.meld. nr. 15 (2003-2004) "Rovvilt i norsk natur": <http://odin.dep.no/md/norsk/publ/stmeld/022001-040022/dok-bn.html>
- Innstilling frå Stortinget til St.meld. nr.15: <http://www.stortinget.no/inns/inns-200304-174.html>

Rovviltnemnda Region 1:

Rovviltnemnda Region 1				https://ekstranett.dirnat.no/sites/rovviltnemnd/Shared%20Documents/Form/AllItems.aspx
Noralv Distad, leiar		Sogn & Fjordane	57826706 95038575	noralv.distad@sfj.no
Marit Barsnes Krogsæter	Kleiva 83, 6900 Florø	Sogn & Fjordane	57742595 90998121	Marit.krogsater@sfj.no
Jenny Følling vara	Solhøgda, 6977 Bygstad	Sogn & Fjordane	57718856 57718500 41562438	jenny.folling@sfj.no
Nils P. Støyva vara				Nils.p.stoyva@sfj.no
Oddny Omdal	Balchensvei 35, 4656 Hamresanden	Vest-Agder		oddny.omdal@politiker.vaf.no
Benjamin Grønvold, vara		Vest-Agder		bgr@politiker.vaf.no
Sveinung Valle		Hordaland		sve-vall@online.no
Benthe Bondhus, vara		Hordaland		benth-bo@knett.no
Inghild Vanglo vara		Rogaland		inghild.vanglo@eigersund.kommune.no
Anders Braa	FM Rogaland, Postb. 59, 4001 Stavanger	Sekretariatet MVA	51568914 90778668	anders.braa@fylkesmannen.no
Anita Bjørsvik	FM Rogaland, Postb. 59, 4001 Stavanger	Sekretariatet MVA	51568918	anita.bjorsvik@fylkesmannen.no
Birger Aasland	FM Rogaland, Postb. 59, 4001 Stavanger	Sekretariatet LA	51568987	birger.aasland@fylkesmannen.no

Andre adressar og lenkar

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane	v/ Hermund Mjelstad	57655142 48143095	hermund.mjelstad@fmsf.no www.fylkesmannen.no/sfj
Fylkesmannen i Hordaland	v/Jørgen Aarø	55572046	fmhojaa@fylkesmannen.no
Fylkesmannen i Rogaland	Sjå over		www.fylkesmannen.no/rogaland
Fylkesmannen i Vest-Agder	v/Tor Punsvik	38176677 90619471	fmvatpu@fylkesmannen.no
Miljødirektoratet	Tungasletta 2, 7485 Trondheim	73580500	www.dirnatmiljodirektoratet.no
Statens Naturoppsyn	Rein Arne Golf. SNO Aurland, Fjordsenteret , 5745 Aurland	57632211 48094364	Rein.arne.golf@miljodir.dirnat.no
Statens Naturoppsyn	Jon Erling Skåtan, Birkeland, 4575 Tingvatn	38371692 48254803 38347823	jes@dirnatmiljodir.no
Miljøverndepartementet	Pob. 8013 Dep, 0030 Oslo		postmottak@md.dep.no www.miljo.no
NINA Rovdata		73801600	www.rovdata.no
Planteforsk Tjøtta fagsenter	8860 Tjøtta	75046600	tjotta@planteforsk.no www.planteforsk.no
Mattilsynet (kontor/stad)	Pob. 383, 2381 Brummundal		www.mattilsynet.no postmottak@mattilsynet.no

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret

Feltkode endret